

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Ondřej Trnka

**Osudy majetku schwarzenberské
primogenitury v letech 1938 až 1950**

-

Lex Schwarzenberg

Bakalářská práce

Praha 2009

Autor práce: **Ondřej Trnka**
Vedoucí práce: **PhDr. Jiří Rak**
Oponent práce: **PhDr. Oldřich Tůma, PhD.**
Datum obhajoby: **17. 6. 2009**
Hodnocení: **Výborně**

Bibliografický záznam

TRNKA, Ondřej. *Dějiny majetku schwarzenberské primogenitury v letech 1938 až 1950 - Lex Schwarzenberg*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, 2009. 73 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Jiří Rak.

Anotace

Bakalářská Práce *Osudy majetku schwarzenberské primogenitury v letech 1938 až 1950 - Lex Schwarzenberg* podává formou případové studie historicko-právní rozbor osudů a likvidace největšího soukromého pozemkového majetku v Československu v pohnutých letech těsně předválečných, válečných a těsně poválečných. Pokouší se též nastínit, co také bylo právem a jaké hodnoty aplikačně dopadající i na předmětný majetek a jeho vlastníky jím byly státní mocí šířeny či jaká byla niterná povaha československé lidové demokracie.

Největší pozornost je věnována období poválečnému a zejména pak genezi, obsahu a aplikaci zákona č. 143/1947 Sb. z. a n. o převodu vlastnictví majetku krumlovsko-hlubocké větve Schwarzenbergů na zemi Českou (*Lex Schwarzenberg*), jenž uspokojil všechny zainteresované skupiny - politické strany, zemi Českou i zaměstnance na majetku - kromě jediné - vlastníka bez náhrady (a nakonec i bez důchodu) vyvlastněného majetku. A právě povaha, obsah i v zásadě třídní zdůvodnění tohoto zákona mohou být klíčem k pochopení reality prvních poválečných let a částečně též snad kontinuit a diskontinuit tuzemského vývoje ve 20. století.

Annotation

Bachelor thesis (in form of a case study) *The Property of Schwarzenberg Primogeniture (1938-1950) - Lex Schwarzenberg* throws light on the fate of the property of the elder and wealthier stem of the Schwarzenberg house during the just prewar, war and postwar years. On the level of considerations it presents a reflection of that what also was law and which values were thereby distributed.

Most attention is given to the postwar period and particularly to the genesis, contents and application of the *Act on Cession of Property of the Hluboká Stem of the Schwarzenbergs to the Czech Country* (an administrative unit of the Czechoslovak Republic) no. 143/1947 Sb. z. a n (Collection of Laws and Ordinances) - so-called *Lex Schwarzenberg* which satisfied all the concerned groups - political parties, Czech

Country and employees of the concerned enterprises - except for just one - the owner who was thereby expropriated without compensation. It could be the very nature, content and class justification of this act which might facilitate the comprehension of the broad reality of the first few years in the Czech and Czechoslovak postwar development.

Klíčová slova

Lex Schwarzenberg, Schwarzenbergové, česká šlechta, jižní Čechy, pozemková reforma, německá okupace, národní správa, konfiskace, znárodnění, pozemštění, lidová demokracie.

Keywords

Lex Schwarzenberg, Schwarzenbergs, Czech nobility, Southern Bohemia, land reform, German occupation, national administration, confiscation, nationalization, people's democracy.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby tato práce byla univerzitou zpřístupněna veřejnosti a používána pro účely výzkumu a studia v souladu s autorským právem.

V Praze dne 20.5.2009

Ondřej Trnka

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval PhDr. Jiřímu Rakovi za odborné vedení, přátelský přístup a trpělivost při zpracování mé bakalářské práce. Můj velký dík patří též Prof. Janu Kuklíkovi za přínosné právní komentáře, Mgr. Anně Kubíkové za vstřícnost a pomoc při práci s archiváliemi, Mgr. Lukáši Reitingerovi a Evě Trnkové za cenné připomínky a korekturu.

Obsah

OBSAH.....	3
ÚVOD.....	4
1. STRUČNÁ HISTORIE RODU A PŮVOD MAJETKU.....	7
1.1. STARŠÍ DĚJINY	7
1.2. ROZDĚLENÍ RODU.....	8
1.3. OBDOBÍ PRVNÍ REPUBLIKY A DR. ADOLF SCHWARZENBERG.....	9
2. LÉTA 1938 AŽ 1945	14
2.1. MNICHOV A POČÁTEK VÁLKY.....	14
2.2. NACISTICKÁ NUCENÁ SPRÁVA.....	16
3. LÉTA 1945 AŽ 1950	20
3.1. NÁRODNÍ SPRÁVA	20
3.2. KONFISKACE PODLE PREZIDENTSKÉHO DEKRETU Č. 12	22
3.3. DALŠÍ CESTY DISPOZICE S MAJETKEM	25
3.4. LEX SCHWARZENBERG.....	27
3.4.1. <i>Návrh Dr. Adolfa Schwarzenberga</i>	27
3.4.2. <i>Pozemštění a (B)boj o čtyři miliardy</i>	30
3.4.3. <i>Návrh poslance Vilíma a jeho proměna ve výborech</i>	32
3.4.4. <i>Parlamentní rozprava</i>	34
3.4.5. <i>Reakce Dr. Adolfa Schwarzenberga</i>	38
3.5. APLIKACE ZÁKONA LEX SCHWARZENBERG	39
3.6. SPRÁVA ZEMSKÉHO, DŘÍVE SCHWARZENBERSKÉHO MAJETKU.....	41
3.7. POÚNOROVÉ DEFINITIVUM	41
ZÁVĚR.....	43
SUMMARY	45
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	46
SEZNAM PŘÍLOH.....	50
PŘÍLOHY	51

Úvod

Druhá světová válka představovala nesmírně hluboký zásah do kontinuity dějin lidstva a vedle fundamentální proměny fungování mezinárodního systému vedla ke zpochybnění a redefinici mnoha společenských institucí. Již sama válka vyžadovala bezprecedentní koncentraci lidského snažení, jejímž garantem se stal stát. Stát tak začal nutně vykonávat pod svým patronátem mnohé, jinak ve společnosti autochtonně zajišťované nebo dokonce absentující úkoly. Tváří v tvář potřebám a ještě mnohem intenzivněji důsledkům nejničivějšího konfliktu světových dějin se tak stát v obecné důvěře společnosti v jeho schopnosti (především válkou ve zničené Evropě) měl stát odpovědnějším, širším, mocnějším. Tomuto procesu stála v cestě – evropské společnosti bytostně vlastní - instituce soukromého vlastnictví, která tak musela ve sledovaném období ustupovat různě silnému a různými způsoby se projevujícímu tlaku kolektivních zájmů.

Mnichovská dohoda, druhá světová válka, následné období „národní revoluce“ nesené Národní frontou a nástup komunistické totality tak měly zásadní vliv na majetkové poměry v československém prostoru. Případem *sui generis*, který dává nahlédnout do až groteskní složitosti těchto poměrů a který v sobě navíc zahrnuje bolestnou česko-německou tematiku i praktické projevy směřování k druhé totalitě a začlenění země do socialistického tábora, je osud největšího pozemkového majetku v Čechách, majetku Dr. Adolfa Schwarzenberga, který jej zdědil po svém otci právě ve chvíli, kdy do Sudet vstupovala německá vojska.

Cílem této bakalářské práce není nástin dějin schwarzenberského rodu, nýbrž přehledný, vědecky korektní historicko-právní rozbor osudů majetku starší schwarzenberské větve na československém území v pohnutých letech těsně předválečných, válečných a těsně poválečných. V úvahové rovině by měla vést čtenáře k zamyšlení nad tím, co také „bylo právem“ a jaké hodnoty aplikačně dopadající i na předmětný majetek a jeho vlastníky jím byly státní mocí šířeny, stejně jako úvaze nad vztahem práva a politiky či niternou povahou poválečné lidové demokracie. Jinak řečeno jedná se o pokus zpřístupnit čtenáři příběh, který se skutečně na podkladě překotných událostí konce první poloviny svérázného minulého století udál v české kotlině a jehož středobodem byla právě sama tato země - její část a její plody, které

vstoupily do těchto složitých časů jako majetek rodu Schwarzenbergů¹. Úkolem této práce naopak není osvětlovat a komentovat snahy o navrácení majetku, které probíhají od 90. let do současnosti, byť právě tato „živá“ povaha tématu byla jedním z motivů jejího vzniku. V tomto směru však jistě může posloužit jako faktografický argumentační zdroj či podklad pro další studie. Ambicí autora těchto řádků, bytostně spjatou se současností, je postavit se touto případovou studií tendenci paušálně posuzovat jednání české šlechty v období druhé světové války podle toho, zdali jí byl či nebyl po sametové revoluci vrácen majetek, stejně jako nechat plamenem čtenářské pochybnosti projít představu (u nás dokonce - co se přesunů majetku týče - v platném právu zakotvenou²), podle níž existoval na československém území do Února 1948 právní stát.

Z hlediska dějin mezinárodních vztahů ve střední Evropě je tato spíše mikrohistorická studie relevantní ve třech směrech, dává nahlédnout do reality zejména hospodářské správy Třetí říše v Sudetech a Protektorátu Čechy a Morava, odhaluje podstatu české národněrevoluční germanofobie a na příkladě konečného osudu sledovaného majetku je též svědkem svázání Československa se světem, jehož krédem se stala právě klatba nad soukromým vlastnictvím.

Práce postupuje chronologicky tak, aby čtenář s postupujícími stránkami (a tedy „časem tohoto příběhu“) pronikal do dějů, jež se ve vytčeném období odehrávaly okolo schwarzenberského majetku. Proto je otevřena kapitolou přibližující stručně dějiny schwarzenberského rodu, stejně jako původ a rozsah jeho majetku. Ta sice stojí mimo vlastní osu práce, má však svůj význam pro čtenářský komfort v pochopení stěžejních souvislostí. Sama centrální část práce zaměřená na vytčené období je pak rozdělena do dvou kapitol a to časově - koncem války a tedy i zrodem lidové demokracie roku pětáctýřicátého. První a kratší z nich nazvaná lapidárně *Léta 1938 až 1945*, v níž se setká čtenář spíše s čistě historicky pojatým výkladem, je věnovaná důsledkům Mnichovské dohody, německé okupace a válečného hospodářství na schwarzenberský majetek. V druhé, mnohem rozsáhlejší - *Léta 1945 až 1950* - je pak kladen větší důraz na aspekt právní a v podkapitole věnované přímo zákonu o převodu majetku schwarzenberské primogenitury na zemi Českou též fungování i politickou kulturu lidovědemokratického státu. Z důvodu značného množství historické materie a rozsahu vymezeného bakalářské práci není však možné rozebrat do detailu veškeré právní

¹ Ač se v pramenech a literatuře vyskytují nejrůznější přepisy tohoto jména, v původním textu této práce je používán přepis *Schwarzenberg*, resp. adjektivum *schwarzenberský*.

² Zejména v restitučních zákonech č.403/1990 Sb.a č.87/1991 Sb.

problémy. V zásadních momentech je však využíváno poznámkového aparátu k exkursivnímu rozboru určité právní otázky či doplnění a vysvětlení vlastního textu.

Tato bakalářská práce vychází zdrojově zejména z primárních pramenů, na jejichž analýze je postavena. Bohaté fondy archivních materiálů k jejímu tématu nabízejí fondy Oblastního státního archivu Třeboň a jeho poboček, z nichž bylo využito zejména dokumentů té českokrumlovské. Její fondy *Ústřední správa schwarzenberského majetku 1903-1950* a *Vnucená správa schwarzenberského majetku 1940-1945*, z nichž také pochází většina příloh, obsahují archiválie nejrozličnějšího druhu od soudních a správních rozhodnutí přes soukromoprávní akty (zejména smlouvy), soupisy majetku, pokyny zaměstnancům, obchodní korespondenci až po dokumenty ryze osobní povahy. Jako zdroj parlamentních dokumentů byl využit na síti internet volně dostupný *Digitální repositář Parlamentu České republiky*.

Ze sekundárních pramenů byly použity zejména odborné články prom. hist. Jiřího Zálohy (některé z nich mají povahu primárního pramene), archiváře a odborníka na schwarzenberskou tematiku, PhDr. Slávky Kalkušové a dalších autorů spojených s Historickým spolkem Schwarzenberg a časopisem *Obnovená Tradice*. V této souvislosti je třeba podotknout, že monografií, studií i článků zabývajících se schwarzenberskou tematikou vyšla po roce 1989 celá řada, leč jen jejich malá část se vztahuje přímo k tématu této práce, zatímco většina je zaměřena na představení knížecí rodiny, jejího hospodaření, vztahu k poddaným či české otázce - tedy k tématům, která byla marxistickou historiografií zamlčována, přehlížena či úmyslně překrucována. Proto byla tato literatura - inklinující často k opačnému extrému - tedy až poddanský oslavná, „nová“ či „rehabilitační“ - použita toliko coby jeden z pramenů a fakta v ní obsažená byly vždy autorem konfrontována s jinými zdroji. Méně se pak práce opírá o historické a právní monografie a syntézy včetně prvorepublikového opusu nauky veřejného práva - *Slovníku veřejného práva československého*. Jako nepostradatelný zdroj informací o společenském kontextu a traktování tématu byla použita dobová i současná periodika.

1. Stručná historie rodu a původ majetku

1.1. Starší dějiny

Rod Schwarzenbergů³, jak naznačuje již samo jméno, není původem český, pochází z Dolních Frank, v dnešním Bavorsku, kde od počátku 15.století sídlil na hradě téhož jména. Právě z této doby máme zprávu o prvním kontaktu tohoto rodu s českým prostředím. Erkinger ze Seinsheimu⁴ a na Schwarzenbergu, považovaný ze povznesitele rodu, bojoval na straně Zikmundově proti husitům, za což od něj získal do dočasné držby několik statků v Čechách, kde však nikdo z rodu prozatím trvale nezakotvil.

Prvním Schwarzenbergem, který se natrvalo usadil v Čechách byl až o více než dvě století později hrabě Jan Adolf I., který po mnohaletých službách u císařského dvora projevil přání nabýt panství v Čechách. V roce 1654 získal císařský souhlas k udělení inkolátu a tak se mu otevřely dveře k nabývání statků v Čechách. Prvním takovým panstvím, o které hrabě rozšířil rodovou državu, se stala roku 1660 Třeboň, kterou mu bratr císaře Ferdinanda III. arcivévoda Leopold Vilém postoupil k úhradě svých nemalých dluhů. Již o rok později kupuje Jan Adolf Hlubokou, vzápětí Mšec, palác na Hradčanech a další statky. Schwarzenbergové tak majetkově netěžili z konfiskací po potlačení stavovského povstání, nýbrž své statky ve třicetiletou válkou tolik poničených Čechách získali nákupy, dědictvím či jako plnění ze závazků. Roku 1670 pak získala hlava rodu knížecí titul, který byl roku 1746 rozšířen na všechny členy rodu.

Vnuk Jana Adolfa I. Adam František roku 1719 zdědil po své tetě Marii Arnoštce, provdané za posledního z Eggenbergů Jana Kristiána, rozsáhlé eggenberské statky - Orlík, Zvíkov, Chýnov, Vimperk a především Český Krumlov, který za vlády posledního Eggenberga po stoleté odmlce navázal na slávu rožmberských dob a stal se opět výstavním sídlem a důležitým hospodářským i kulturním centrem regionu. Právě Krumlov se tak přirozeně stává novým sídlem Adama Františka. Při příležitosti korunovace Karla VI. na českého krále roku 1723 bylo pak panství Český Krumlov spolu s několika přílehlými panstvími povýšeno na knížectví s titulem vévodským, jeho páni se tak stali vévody krumlovskými.

Vzestup rodu byl v 18. a 19. století zaštitěn přízní habsburských panovníků, stejně jako neutuchajícím, až vědeckým zájmem Schwarzenbergů o hospodářskou

³ Dva zjednodušené rodokmeny schwarzenberského rodu jsou Přílohami č. 10A a 10B této práce.

⁴ Tvrz v Dolních Frankách, původní sídlo rodu.

prosperitu rodových statků. Za zmínku jistě stojí aplikace četných inovačních postupů v zemědělství i lesnictví, zakládání škol a hospodářských ústavů pro schwarzenberské poddané či podnikatelsky riskantní stavba Schwarzenberského plavebního kanálu, který umožnil plavení a tedy zpeněžení šumavského dříví v povodí Dunaje. Již od 18. století se také pod patronátem knížecí rodiny začal rozvíjet na schwarzenberských panstvích průkopnický projekt sociálního zabezpečení pro knížecí poddané a zaměstnance pro případ stáří, nemoci či úrazu. Po nutných transformacích odpovídajících společenským změnám pozdější doby, přežil tento systém pojištění a záruk i druhou světovou válku a rozplynul se až v socialistickém sociálním systému.⁵

1.2. Rozdělení rodu

V roce 1802 se rod rozdělil podle tehdy devadesát devět let staré rodové závěti (či též rodového zákona) knížete Ferdinanda ze Schwarzenbergu z roku 1703 do dvou větví se samostatnými majoráty: starší (primogenitury, větve krumlovsko-hlubocké) a mladší (sekundogenitury, větve orlické).

Představitelé majetkově silnější krumlovsko-hlubocké primogenitury se orientovali zejména na všestranné zvelebování a posilování vlastního hospodářství, politická a veřejná činnost u nich byla spíše výjimkou, kterou naplňovali povětšinou nevládnoucí členové této větve. Připomeňme alespoň dva mladší bratry knížete Jana Adolfa II. (1799-1888): Felixe (1800-1852) - důstojníka, diplomata a později (1848-1852), v Čechách ne zrovna milovaného, ministerského předsedu rakouského - a nejmladšího Bedřicha (1809-1885) - arcibiskupa salzburského a později především pražského (1850-1885), kardinála od svatého Augustina v Římě, který se významně podílel na dostavbě pražského chrámu sv. Víta, kde byl také pohřben.⁶

Naproti tomu větev orlická, založená maršálem Karlem I. Filipem ze Schwarzenbergu, diplomatem a válečníkem, vítězem nad Napoleonem v bitvě národů u Lipska roku 1813, disponující majetkem mnohem menším a geografickou polohou centru království mnohem bližší, se věnovala veřejnému dění (míněno zemsky

⁵ zu SCHWARZENBERG, Karl. *Geschichte des reichsständischen Hauses Schwarzenberg*. Neustadt an der Aisch: Verlag Degener & Co., 1963. s. 116 a n.; ZÁLOHA, Jiří. *Stručné dějiny rodu knížat ze Schwarzenberku*. Hluboká nad Vltavou: Historický spolek Schwarzenberg, 1991. s 3 a n., *Oficiální stránky zámku Hluboká* [online]. 2008 , 18.05.2009 [cit. 2009-05-19]. Dostupný z WWW: <http://www.zamek-hluboka.eu/historie/strucne-dejiny-rodu-knizat-ze-schwarzenberku/uvod/>, (platí pro celou podkapitolu).

českému) o poznání intenzivněji. Za mnohé jmenujme kupříkladu Karla III. (1824-1904), který jako reprezentant historické, zemsky cítící šlechty, obhajoval historická práva Českého království, stoje v jedné politické linii s hrabětem Thunem nebo v jistém smyslu i Františkem Ladislavem Riegerem. Jako politik i správce majetku prosazoval zrovnoprávnění češtiny. Na jeho statcích se tak stala čeština úředním jazykem a zdomácněla i v samotném orlickém sídle. Nezapomeňme však ani na PhDr. Karla VI. ze Schwarzenbergu (1911-1986), otce nedávného ministra zahraničí české vlády Karla Schwarzenberga, významného historika a genealoga, který roku 1938 podepsal *Prohlášení příslušníků české šlechty*⁷, v němž jeho signatáři vyjádřili věrnost československému státu i odhodlání k jeho obraně; či též jeho mladšího bratra Františka (1913-1992), účastníka protinacistického odboje i Pražského povstání, který po roce 1945 vedl československou diplomatickou misi ve Vatikánu a po nucené emigraci se stal profesorem politických věd v Chicagu.⁸

1.3. Období první republiky a Dr. Adolf Schwarzenberg

Náš zájem však směřuje k osudům krumlovsko-hlubocké primogenitury a jejího majetku, který se ve své většině nacházel na území dnešní České republiky, částečně však též na území dnešního Rakouska i Spolkové republiky Německo. Hlava schwarzenberské primogenitury v období první republiky, kníže Jan Nepomuk ze Schwarzenbergu (1860-1938) roku 1918 vznik Československé republiky odmítl⁹, poměr rodiny k novému státu byl však nejednotný. Jeho syn a dědic, JUDr. Adolf ze Schwarzenbergu (1890-1950) „*platil za čechofila*“¹⁰, vystudoval na české Univerzitě Karlově práva a po svém návratu z války, kde přirozeně bojoval na straně Rakouska-Uherska, byl roku 1919 svým otcem jmenován generálním zplnomocněncem rodinného

⁶ zu Schwarzenberg, *Geschichte des...*, s.217-247.

⁷ „*Pane prezidente, věrnost k českému státu, který naši předkové pomáhali budovat a po tisíc let udržet, je pro nás povinností tak samozřejmou, že jsme se rozmýšleli ji výslovně zdůraznit. Považujeme za svou povinnost chovat dědictví svých otců. Země Koruny české byly pohromadě po tolik věků a přetrvaly tolik bouří, že doufáme v přežití těchto časů nepokoje a násilí. Vyslovujeme víru v lepší budoucnost, ujišťujeme, že jsme si vědomi svých zděděných povinností k vlasti a ke státu, který byl domovem našich předků a jehož stará práva jsme vždy chtěli a i dnes chceme hájit.*“ Z Prohlášení příslušníků historické šlechty, In HULÍK, Martin. S německým jménem a českým osudem. *Obnovená tradice*. 2003, roč. 14, č. 28, s. 36.

⁸ zu Schwarzenberg, *Geschichte des...*, s. 276 a n.

⁹ FIEREDER, Helmut. Schwarzenbergische Güter in der Zeit der NS-Gewaltherrschaft. In *Jihočeský sborník historický 71*. České Budějovice: Jihočeské muzeum, 2002. s. 270.

¹⁰ Ibidem.

majetku. Majetek primogenitury, usídlené v této době již trvale na Hluboké či ve Vídni, byl ještě na počátku první republiky největším pozemkovým majetkem v Zemi české.

Představitelé nově se rodícího československého státu se již ve Washingtonské deklaraci 18. října 1918 vyslovili pro vyvlastnění velkostatků a zrušení šlechtických výsad.¹¹ „*Pozemková reforma představovala výrazný zásah do sféry pozemkového vlastnictví fyzických i právnických osob s cílem je nově upravit*“¹² a stala se jedním z rysů politické tváře mladého Československa. Před pozemkovou reformou činila plošná výměra nemovitého majetku v Československu zapsaného na Jana Nepomuka ze Schwarzenbergu a jeho právní předchůdce 176 146 hektarů (v celé Evropě pak - v roce 1918 - 218 445).¹³ „*Majetek byl rozčleněn do dvanácti velkostatků, z nichž osm, a to Český Krumlov, Hluboká nad Vltavou, Třeboň, Netolice, Protivín, Vimperk, Chýnov a Dlouhá Ves, leželo v jižních Čechách a čtyři - Citoliby, Mšec, Lovosice a Postoloprty spolu s lesním okrskem Domoušice - v Čechách severozápadních. V Praze náležel Schwarzenbergům Hradčanský palác a jiný domovní majetek a statek Jinonice.*“¹⁴ (Mimoходом císaři náleželo před první světovou válkou v Čechách toliko necelých 35 tisíc hektarů půdy.¹⁵)

Pozemková reforma na schwarzenberském majetku probíhala podle příslušné legislativy¹⁶ mezi lety 1922 a 1930. Po jejím provedení zbyly z výše zmíněných velkostatků pouze čtyři, a to ještě se značně zmenšenou rozlohou, v jižních Čechách (Český Krumlov, Hluboká nad Vltavou se zbytky Protivína a Třeboně, Vimperk a Chýnov). Roku 1930 stát konečně určil, že v majetku primogenitury ponechá toliko 65 tisíc hektarů (z toho jen necelé 3 tisíce zemědělské) půdy,¹⁷ z původních více jak 176 tisíc. I po značné redukci zůstal zbylý majetek životaschopný a dokázal i v dalších

¹¹ KOBLASA, Pavel. Glosa k pozemkové reformě na majetku primogenitury. *Obnovená tradice*. 2000, roč. 11, č. 22, s. 64.

¹² MALÝ, Karel, et al. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Linde, 2003, s. 347.

¹³ *Bodenreform auf dem Fürst zu Schwarzenberg'schen Besitz: Flächenausmasse der einzelnen Herrschaften vor der Bodenreform 1919 und nach der Bodenreform 1938*. Státní oblastní archiv Třeboň, pobočka Český Krumlov, fond *Vnucená správa schwarzenberského majetku 1940-1945*, ČK II/51, č. inv. 1, sign. I. A 2.

¹⁴ ZÁLOHA, Jiří. Hospodaření na někdejším schwarzenberském majetku v Čechách v letech 1938 až 1945. In *Jihočeský sborník historický 35*. České Budějovice: Jihočeské muzeum, 1966, s. 59.

¹⁵ KOBLASA, Pavel. Glosa k pozemkové reformě na majetku primogenitury. *Obnovená tradice*. 2000, roč. 11, č. 22, s. 64.

¹⁶ z. č. 32/1919 Sb. z. a n. o obstavení velkostatků, tzv. záborový zákon č. 215/1919 Sb. z. a n., z. č. 330/1919 Sb. z. a n. o Pozemkovém úřadu, tzv. přidělový zákon č. 81/1920 Sb. z. a n. a tzv. náhradový zákon č. 329/1920 Sb. z. a n.; a dotkla se tak především zemědělské půdy.

¹⁷ Koblasa, *Glosa k pozemkové reformě...*, s. 64.

letech těžit ze své výrobní provázanosti a věrnosti - nad poměry dobře zajištěných¹⁸ - zaměstnanců. I po pozemkové reformě tak zůstalo Schwarzenbergům několik hradů a zámků (Hluboká nad Vltavou, Český Krumlov aj.) spolu se stále rozsáhlým majetkem pozemkovým (lesním i polním), dále pivovary, doly, lomy, vápenky, cihelny, pily a jiné průmyslové podniky.¹⁹ Vysvětlení je nasnadě. Stát nechtěl převzít památky za reformy propadlé záboru kvůli obrovským nákladům na jejich údržbu. „*Jestliže se tehdejší vládě, zejména ze strany levice vytýkalo nedokonalé provedení této reformy (i vůči jiným pozemkovým vlastníkům), nebylo to vinou vlády, ani nějakých politických sympatií, ale jenom proto, že stát neměl možnost větší majetek převzít, protože se mu nedostávalo prostředků a lidí na podnikání a správu tohoto majetku.*“²⁰

Po překonání těžkostí vyplývajících z umenšení a narušení majetkového celku pozemkovou reformou i všeobecné hospodářské krize třicátých let se situace stabilizovala a konglomerát schwarzenberských velkostatků a podniků opět, tradičně již, významně prosperoval.²¹ V čele rodu v Československu stál Dr. Adolf Schwarzenberg (jako generální zplnomocněnec svého otce), volič národních demokratů, především lesohospodář, továrník, statkář a investor, který byl přesvědčeným antinacistou a to zřejmě i s ohledem na případné důsledky revizní nacistické politiky, které by změnou hranic opět rozervaly těžce znovuzkonsolidované schwarzenberské hospodářství v Čechách. Jako doklad loajality Dr. Adolfa Schwarzenberga vůči Československé republice budiž zmíněna návštěva prezidenta Edvarda Beneše v Českém Krumlově v roce 1937, během níž Schwarzenberg daroval prezidentovi milion korun na podporu snah československé politické reprezentace vybudovat na hranicích republiky pevnostní systém čelící hrozbě případného německého útoku.²²

Ač byl Dr. Adolf Schwarzenberg po válce tendenčně obviňován z všemožné kolaborace s nepřáteli republiky, těžko se v celkové logice jeho chování hledá základ pro takové jednání. Jeden příklad za všechny. V Rudém právu ze dne 25. dubna 1946 bychom ve článku *Odstranit smetiště němectví* našli i tato slova: „...*My nechceme, aby mezi námi byli lidé, kteří v době ohrožení republiky spolčovali se s nepřáteli našeho*

¹⁸ Např. ŠVADLENA, Antonín. Rubrika *dopisy - Boj o čtyři miliardy. Dnešek*. 1947, roč. 1, č. 44, s. 734.

¹⁹ Podrobný soupis majetku, ale až ve stavu k 9.5.1945 je dostupný na WWW: *Případ Adolfa Schwarzenberga: Majetek* [online]. 2004 [cit. 2009-05-12]. Dostupný z WWW: <http://www.restituj.cz/family/indexcz.html?1> (pozn.: autor záměrně používá tohoto zdroje toliko u fakt potvrzených i z jiných pramenů a archivních materiálů).

²⁰ Hulík, *S německým jménem...*, s. 37.

²¹ Zálaha, *Hospodaření na někdejším schwarzenberském majetku...*, s. 59.

²² KALKUŠOVÁ, Slávka. Vzpomínka na padesáté výročí úmrtí JUDr. Adolfa Schwarzenberga: Kdo chce psa bít, hůl si vždycky najde. *Obnovená tradice*. 2000, roč. 11, č. 21, s. 45.

státu jako pan Schwarzenberg, který v té době hostil na svém sídle v Českém Krumlově kuplíře s naší republikou Runcimana a německého zrádce Henleina a které vozil na hony po Šumavě...²³ Co se Konráda Henleina týče, ten nikdy hostem Dr. Adolfa Schwarzenberga nebyl. Schwarzenberg se totiž naopak kontaktům s exponenty sudetského národně socialistického hnutí a později režimu vyhýbal a své zaměstnance německé národnosti, byť samozřejmě neúspěšně, nabádal k vystříhání se jakékoli protistátní činnosti. Lorda Runcimana of Dexford, jakéhosi prostředníka mezi vládou a Henleinem, však Schwarzenberg skutečně přijal. „*Henleinovci přítomnost britských diplomatů maximálně využívali ve svůj prospěch, a to jak v rámci oficiálního programu mise, tak při společenských akcích, které byly součástí zejména víkendových programů.*“²⁴ Všechno se snažili jejich prostřednictvím přesvědčit světovou veřejnost o útlaku německé menšiny a tak i o oprávněnosti německých územních požadavků. Za českou stranu a českou historickou šlechtu organizoval kontakty s Brity výše zmíněný orlický František Schwarzenberg, který byl taktéž osnovatelem Runcimanovy návštěvy Dr. Adolfa Schwarzenberga. Z dopisu okresní pobočky státní bezpečnosti v Českém Krumlově, která návštěvu v létě 1946 prošetřovala, Noskovu ministerstvu vnitra se dozvídáme, že „*k charakteristice této návštěvy lze uvést, že kníže Schwarzenberg původně nechtěl přijmout lorda Runcimana na svých statcích. Později tak učinil snad na nátlak vládních kruhů. Aby zdůraznil, že to není oficiální nebo vážená návštěva, nepřijal jej ani na Hluboké n./Vlt., ani v Českém Krumlově, ve kterýchžto místech přijímal oficiální návštěvy a přijal ho pouze v myslivně v Černém lese a ve Stožci. Před příjezdem Runcimana vyjádřil se kníže následovně: 'Dejte mu něco nažrat a napít, ať mám pokoj' a po jeho odjezdu prohlásil: 'To je divný chlap, nejí nepije a nemluví.'*“²⁵ Z tohoto příkladu je zřejmé, v jakém duchu se nesla poválečná, nejen komunistická, rétorika, která mnohem spíše než na základech pravdivostních a tedy právních stála na emotivním stanovisku třídním.²⁶

²³ KALKUŠOVÁ, Slávka. Historie jedné státní návštěvy na panství hlubockých Schwarzenbergů v předvečer II. světové války. *Obnovená tradice*. 2001, roč. 12, č. 23. s. 44.

²⁴ *Ibidem*, s. 43.

²⁵ Dopis Referátu národní bezpečnosti, okresní pobočky státní bezpečnosti v Českém Krumlově ze dne 12.8. 1946, č.j. R/1154/46 Estb., Ministerstvu vnitra v Praze. Archiv Ministerstva vnitra České republiky - In Kalkušová, *Historie jedné státní návštěvy...*, s. 46.; k misi lorda Runcimana zevrubněji KVAČEK, Robert. *Osudná mise*. Praha: Naše vojsko, 1958. 240 s. či SLÁDEK, Milan. *Němci v Čechách : německá menšina v českých zemích a Československu 1848-1946*. Praha: Pragma, 2002. s. 170-177.

²⁶ Do důsledků vzato setkání s Runcimanem nebylo žádným rozvracením republiky či kolaborací. Byl to oficiální zprostředkovatel a setkal se s ním i prezident Beneš. Ten však z těchto prohrěšků z pochopitelných důvodů kvůli tomuto setkání obviňován nebyl.

Je ještě nutno podotknout, že podle šetření SNB z roku 1945 měl Dr. Adolf Schwarzenberg před válkou hned trojí státní příslušnost - československou, švýcarskou (plynoucí ze zděděné příslušnosti k curyšské obci) a říšskoněmeckou.²⁷ V nepřítomnosti byl roku 1930 svým zaměstnancem zapsán a tedy sčítán jako československý občan německé národnosti.²⁸ Znalost toliko kontur válečných a poválečných střeoevropských dějin dává předchozím řádkům velmi problematický význam.

²⁷ Ústava Československé republiky z roku 1920 sice stanovovala, že příslušník cizího státu nemůže zároveň být příslušníkem Československé republiky (§ 4, odst. 3), ale reálně existující případy dvojího občanství dále neřešila. Československé úřady se v celém meziválečném období stavěly k Dr. Adolfu Schwarzenbergovi jako k čs. občanovi.

²⁸ Kalkušová, *Vzpomínka na padesáté výročí...*, s. 45.

2. Léta 1938 až 1945

2.1. Mnichov a počátek války

Pro Československo i celou Evropu nešťastný rok 1938 se dá s jistotou nadsázkou označit i za rok počátku konečné likvidace majetků starší schwarzenberské větve v Čechách. Od základů byla politickými událostmi tohoto roku změněna hospodářská situace celého schwarzenberského majetku. Nové poměry a hranice nastolené v důsledku anšlusu Rakouska a zejména pak Mnichovské dohody od sebe odtrhly hospodářské celky majetku, které se spolu navzájem doplňovaly a existenčně spolu souvisely. Jednotná správa majetku na bývalém československém území byla rozdělena vedví, přičemž větší část majetku i zaměstnanectva připadala na pohraniční území postoupená Německu²⁹. Tato území však velmi rychle začali opouštět čeští zaměstnanci, které musela nahradit pracovní síla německá, což se paradoxně velmi hodilo nacistickému režimu k řešení svízelného problému nezaměstnanosti i poněmčování oblasti.

Navíc, osudově 1. října 1938, v den, kdy začalo obsazování československého pohraničí Wehrmachtem, zemřel ve Vídni Adolfův otec kníže Jan. Dr. Adolf Schwarzenberg tak stanul v čele rodiny, i vzhledem ke svému antinacistickému postoji, ve velmi složitém okamžiku.³⁰ Dr. Adolf Schwarzenberg zdědil podle testamentu po svém otci všechna bývalá fideikomisní panství zbylá po pozemkové reformě a stal se, vyjma taxativně uvedených dědických nároků svých pěti sester, universálním právním nástupcem svého otce.³¹

„Podle říšského nařízení z 20. ledna 1939 měly být všechny závody, které provozovaly činnost na tzv. sudetoněmeckém území, avšak své sídlo měly v zahraničí, to je tedy i v Čechách, vyzvány, aby přeměnily své provozovny v tzv. Sudetech v samostatné podniky. Kdo by byl nechtěl tomuto nařízení vyhovět, mohl být přinucen, aby svůj podnik během krátké, pevně stanovené doby prodal. Z toho důvodu byla ze schwarzenberského majetku v pohraničí Čech vytvořena samostatně bilancující

²⁹ Necelých 40 tisíc hektarů, 21 tisíc pak zůstalo na území Protektorátu Čechy a Morava (In *Bodenreform auf dem Fürst zu Schwarzenberg'schen Besitz...*, Státní oblastní archiv Třeboň, pobočka Český Krumlov, fond *Vnucená správa schwarzenberského majetku 1940-1945*, sign. I. A 2.).

³⁰ zu Schwarzenberg, *Geschichte des...*, s. 263.

³¹ KOBLASA, Pavel. Projednání pozůstalosti Jana knížete ze Schwarzenbergu. *Obnovená tradice*. 2000, roč. 11, č. 22, s. 49.

jednotka, která s ostatním majetkem v Čechách neměla nic společného.“³² Účetně pak byly oba celky zpětně odděleny k 1. říjnu 1938.

Obsazení zbytku Čech 15. března 1939 nemělo na hospodaření schwarzenberského majetku žádný přímý vliv. Majetek zůstal rozdělen na českou (protektorátní) a sudetskou část; zcela odděleně se pak hospodařilo na majetku ve vnitřním Německu i zabraném Rakousku. Daleko hlubším zásahem do hospodaření na schwarzenberském majetku bylo vypuknutí války. Okupační správa začala i v protektorátu budovat organizaci hospodářského života podle nacistického vzoru. Vznikly pracovní úřady, centrály pro zemědělství, průmysl, obchod a živnosti atd. I na schwarzenberský majetek tak dolehly důsledky direktivního válečného hospodářství Říše.

*„Vztah dr. Adolfa Schwarzenberga k okupantům lze podle dochovaných písemností označit jako velmi zdrženlivý, což tenkrát nacistům přirozeně neušlo.“*³³ Jak dokládá Helmut Fiereder, byl Adolf již ve druhé polovině třicátých let, zejména v souvislosti s rodinnými projevy loajality vůči československému státu, monitorován německou Bezpečnostní službou (SD)³⁴.³⁵ Když se v létě 1939 neoficiální cestou dozvěděl, že má být zatčen, podařilo se mu pod záminkou cesty na zotavenou odjet do Itálie, kde se usadil ve své vile na Bordigheře. Správu majetku v Čechách a Německu zajistil tím, že těsně před svým odjezdem do Itálie ustanovil plnou mocí, datovanou 6. září 1939, svého bratrance JUDr. Jindřicha Schwarzenberga (1903-1965) svým generálním plnomocníkem a tak i správcem veškerého majetku na Němci ovládaném území. Dokud to bylo možné, komunikoval Dr. Adolf s Dr. Jindřichem písemně i telefonicky. Dr. Jindřich do Itálie dojížděl, všechny kanály spojení však monitorovalo gestapo. Bezdětní manželé Adolf a Hilda Schwarzenbergovi se na začátku roku 1940 rozhodli adoptovat Jindřicha za vlastního, což byl z hlediska právního dosti složitý proces, v němž musel každý z manželů ustanovit svého zplnomocněnce. Ti se oba (Ing. Dr. Dushek a JUDr. Blaschko) posléze dostavili spolu s Dr. Jindřichem Schwarzenbergem k českobudějovickému notáři Dr. Jankowitzovi, kde byl sepsán návrh na adopci. Samotný podpis adopční smlouvy byl uskutečněn 7. srpna 1940 na

³² Zálaha, *Hospodaření na někdejší schwarzenberském majetku...*, s. 60.

³³ ZÁLOHA, Jiří. Likvidace někdejšího schwarzenberského majetku v Čechách. *Jihočeský sborník historický* 35, roč. 1966, České Budějovice: Jihočeské muzeum, 1966. s. 174.

³⁴ Sicherheitsdienst.

³⁵ Fiereder, *Schwarzenbergische Güter...*, s. 270.

švýcarském velvyslanectví v Římě a adopce byla poté zanesena do registru rodinného práva Okresního soudu v Českých Budějovicích (vločka č. 145/1940).³⁶

2.2. Nacistická nucená správa

*„V srpnu 1940 odjel JUDr. Jindřich Schwarzenberg do Bordighery za manželi JUDr. Adolfem a Hildou Schwarzenbergovými, aby referoval o poměrech a situaci na panstvích. Při cestě zpět bylo JUDr. Jindřichovi oznámeno rozhodnutí nejvyšších německých služebních míst, že mu bude zabráněno v návratu tak, že nedostane vstupní vizum do německé Říše. Stejným rozhodnutím ze dne 17. srpna 1940 byl zabaven veškerý majetek schwarzenberské primogenitury ležící v oblasti ovládané Říší“³⁷, a to, jak uvádí nařízení gestapa, ze státněpolicejních důvodů (*aus staatspolizeilichen Gründen*).³⁸ Zatímco Dr. Adolf s manželkou emigrovali přes Švýcarsko do Spojených států, Dr. Jindřich zůstal v Bordighere, kde pobýval do obsazení severní Itálie Němci roku 1943, „kdy byl, na osobní rozkaz říšského vůdce SS Himmlera, zatčen gestapem“³⁹, později vězněn v mnoha italských a rakouských věznicích, v červenci 1944 předán do koncentračního tábora Buchenwald, později na základě intervence „kamaráda svého otce“⁴⁰ propuštěn a zařazen jako dělník ve zbrojní továrně v Linci.*

Pročpak však byl z nenadání 17. srpna 1940 veškerý majetek Dr. Adolfa zabaven gestapem? „V lednu 1940 odejel [Dr. Adolf, pozn. aut.] do Curychu. Ve vlaku se setkal s ředitelem České eskomptní banky v Praze Hölzerem, který využil nabízející se možnosti a vyptával se Schwarzenberga na příčiny, proč opustil říši. Schwarzenberg mu s ohledem na jeho postavení důvěřoval a sdělil mu, že se před skončením války do Německa nevrátí. Pokud bude nový režim (tj. nacistický) vládnout také u nás (čimž rozuměl v Rakousku a v Protektorátu), bude to pro něj nedůstojné a nemožné, aby zde zůstal, a že může žít jen ve svobodných zemích. Po válce celé kouzlo nového, tj. nacistického režimu zmizí a teprve potom že se vrátí na své statky. Kníže trval na svém přesvědčení, nic nedal na Hölzerovy námitky a tvrdil, že Říše válku proti Anglii

³⁶ NIKEDNEY, Antonín . JUDr. Jindřich Schwarzenberg (1903-1965). *Obnovená tradice*, roč. 4, č. 9 (1994), Hluboká nad Vltavou: Historický spolek Schwarzenberg, 1994. s. 1-2.

³⁷ Ibidem.

³⁸ Příloha č. 1; Státní oblastní archiv Třeboň, pobočka Český Krumlov, *Ústřední správa schwarzenberského majetku*, sign. A-9.

³⁹ Nikedney, *JUDr. Jindřich Schwarzenberg...*, s. 2.

⁴⁰ Ibidem.

*prohraje.*⁴¹ Hölzer byl členem nacistické strany, což nebylo Dr. Adolfu Schwarzenbergovi známo, a v létě téhož roku referoval o tomto důvěrném rozhovoru německé Bezpečnostní službě (SD) v Praze. Zpráva ředitele České eskomptní banky přišla bezpečnostním složkám velmi vhod, neboť zejména gestapo již dlouho hledalo důkaz, za jehož pomoci by mohlo udeřit proti Schwarzenbergům.

Celkem bylo zabaveno a později dáno pod nucenou⁴² správu 90 536 hektarů pozemků, z toho jedna čtvrtina v protektorátu, zbylé tři na území Třetí říše (dále jen Říše). „*Dále byly zabaveny peníze na hotovosti, cenné papíry a šperky v hodnotě asi 8 milionů říšských marek. Tím se tato hodnota vyrovnala hodnotě arizovaného majetku Petschků, Weinmannů a Rothschildů. Protože pozůstalostní řízení po Janu Schwarzenbergovi nebylo v době zabavení majetku ještě dokončeno, zabavilo gestapo i majetek vdovy po Janovi, kněžny Terezie a jeho pěti dcer.*“⁴³

Nuceným správcem (*Treuhänderem*) zabaveného majetku byl ustanoven exponent nacistické strany Fritz Hesse, který neměl až do té doby se schwarzenberskou správou nic společného.⁴⁴ „*Bezprostředně po zabavení majetku si dal kancléř Hitler, jemuž byla velikost i cena majetku dobře známa, vypracovat místodržitelem a župním vedoucím [župy Oberdonau, pozn. aut.] Augustem Eigruberem písemnou zprávu o zabavení schwarzenberského majetku. Po jejím předložení nařídil, aby správa zabaveného majetku byla s platností od 4. prosince svěřena Eigruberovi a aby se čistý užitek z majetku odváděl říšské župě Oberdonau. O tom byl ihned informován maršál Göring jako pověřenec pro čtyřletý plán.*“⁴⁵ Ten se vyslovil pro zachování správy v jedné ruce, což zajistilo vedoucím Eigruberovi kontrolu nad majetkem, který neměl, co do pestrosti i rozsahu, v dispozici župní správy v celé říši období. Čistý výnos z hospodaření majetku měl být odváděn na kulturní účely této župy. Na rozdíl od výše odváděných výnosů nelze dnes prakticky zjistit, zdali byly tyto prostředky ke stanoveným kulturním účelům využívány.⁴⁶ Přímo na statcích ponechal Eigruber coby svou prodlouženou ruku původního nuceného správce Hesseho, který se ze své činnosti

⁴¹ Fiereder, *Schwarzenbergische Güter...*, s. 270. Některá prohlášení Dr. Adolfa Schwarzenberga se skutečně dají hodnotit jako odvážná, či spíše neopatrná a neodpovědná.

⁴² Vedle adjektiva *nucená* se zejména v archivních dokumentech a inventářích používá staršího ekvivalentu *vnucená*.

⁴³ Fiereder, *Schwarzenbergische Güter...*, s. 270 et Příloha č. 1; Jejich dědické podíly jim byly postoupeny nucenou správou v průběhu let 1940-1942 (In Státní oblastní archiv Třeboň, pobočka Český Krumlov, fond *Vnucená správa schwarzenberského majetku 1940-1945*, sign. I. A 10).

⁴⁴ Zálaha, *Hospodaření na někdejším schwarzenberském...*, s. 62.

⁴⁵ Fiereder, *Schwarzenbergische Güter...*, s. 270-271.

⁴⁶ Zálaha, *Hospodaření na někdejším schwarzenberském majetku ...*, s. 63.

zodpovídal nejen jemu, ale též úřadovně gestapa v Linci a který z Českého Krumlova spravoval veškerý zabavený schwarzenberský majetek až do konce války, kdy byl jako význačný nacistický činitel zajištěn bezpečnostními orgány a ve vězení spáchal sebevraždu.⁴⁷ „*Schwarzenberské statky ve Štýrsku a ve Francích předal Eigruber tamním župním vedoucím. Tyto statky však zůstaly integrální součástí celého majetku.*“⁴⁸ Do hornodunajské župní pokladny tak přiteklo ze zabaveného schwarzenberského majetku do roku 1944 více než čtyři a čtvrt miliónu říšských marek⁴⁹ (podle prom. hist. Jiřího Záloly pak dokonce 5 086 630,50 říšských marek⁵⁰). „*Tyto příjmy byly největšími příjmy samosprávy. Župní vedoucí Eingruber žárlivě střežil tyto zvláštní peněžní zdroje a dbal na to, aby gestapo tyto části linecké říšské župě řádně odvádělo.*“⁵¹ Je zřejmé, že správa tak rozsáhlého majetku se nacistickým funkcionářům zamlouvala nejen z důvodů finančních, ale využívali ji též jako příležitost k „zaměstnanecké“ germanizaci jižních Čech.

Brzy po zabavení majetku byla reorganizována jeho ústřední správa. Dnem 1. října 1940 vznikla Ústřední správa statků, která měla dvě odvětví: pro lesy a polní hospodářství a pro průmysl a všeobecnou správu. Dlužno podotknout, že kromě centrální schwarzenberské účtárny sídlící v Českých Budějovicích a osobního řízení Dr. Adolfem Schwarzenbergem, nebyl před válkou žádným zastřešujícím generálním ředitelstvím tohoto druhu schwarzenberský majetek jako celek spravován.

Za války musela přirozeně podniková vedení jednotlivých funkčních součástí zabaveného majetku překonávat řadu problémů. Na počátku války sice stoupl obrat i zisk oproti letům minulým, ale dělo se tak na úkor absolutního omezení i jen udržovacích investic a exploatace zabaveného majetku, zejména lesů. Navíc se stále více projevoval nedostatek pracovních sil a celé hospodářství se podřizovalo potřebám války a poměrům válečným vůbec. V roce 1942 začala být z různých příčin zastavována činnost některých výrobních podniků (zejména těch, jejichž výroba nebyla jednoduše přeměnitelná k zapojení do vojenskoprůmyslového komplexu Říše), jako kupříkladu cihelen v Lovosicích a v Hluboké-Zámostí, rozprodáno bylo strojní zařízení grafitových dolů v Černé v Pošumaví, stejně jako svou výrobu pro nedostatek uhlí zastavila

⁴⁷ Státní oblastní archiv Třeboň, pobočka Český Krumlov, fond *Vnucená správa schwarzenberského majetku 1940-1945*, inventář II/ČK 51, s. 2.

⁴⁸ Fiereder, *Schwarzenbergische Güter...*s. 271.

⁴⁹ Ibidem.

⁵⁰ Zálola, *Hospodaření na někdejším schwarzenberském majetku ...*, s. 63.

⁵¹ Fiereder, *Schwarzenbergische Güter...*, s. 271.

kupříkladu i vyhlášená vápenka v Českém Krumlově. Jen málokdy se přes odpor nucené správy podařilo (personálně částečně pořád „proschwarzenberskému“) vedení majetkového celku prosadit nákup akcií na nedostatečnou nabídkou disponující burze. *„Je zřejmé, že nařízení o odvádění čistého zisku bylo obcházeno, protože režie měla zisky mnohem větší, které se jí prostě nechtělo odvádět a různými účetnickými machinacemi se snažila dojít k částce, která pro ni byla co nejpříjemnější.“*⁵²

⁵² Zálaha, *Hospodaření na někdejším schwarzenberském...*, s. 64.

3. Léta 1945 až 1950

3.1. Národní správa

Symbolicky již dne 8. května 1945 pověřil Národní výbor v Českých Budějovicích vedením veškerého schwarzenberského majetku Ing. Václava Zumra a JUDr. Jana Adamce. „*Dokud se nevrátí majitel a dokud nebude československými úřady jinak stanoveno, vykonávají rukou společnou a nerozdílnou funkci dosavadního správce k věrné ruce.*“⁵³ Oba od předválečných časů ve schwarzenberské správě zaměstnaní odborníci⁵⁴ si dle svého profesního zaměření a dle pověření národního výboru rozdělili správu tak, že Dr. Adamec odpovídal za průmysl a všeobecnou správu, Ing. Zumr pak za lesní a zemědělské hospodářství.

I když schwarzenberské závody v Čechách válkou samotnou bezprostředně nijak výrazně neutrpěly, nenacházely se v době osvobození Československa v nikterak lichotivém stavu. Kvůli nedostatku surovin, dopravní techniky i pracovní síly byly uzavřeny vedle již zmíněných provozů kupříkladu též pivovary v Českém Krumlově, v Černé v Pošumaví, Třeboni a Lovosicích i mnohé další podniky. „*Vyčíslení válečných škod nebylo ve všech závodech možné. Tak například škody vzniklé několikaletým drancováním na podstatě lesní, zemědělské a rybníční nebylo možno vůbec vyčíslit.[...] Sečtou-li se tyto škody a přičtou-li se k nim alespoň hrubým odhadem další těžko určitelné škody [...], nebude 100 000 000 K nikterak přehnanou částkou.*“⁵⁵ Před novými správci (taktéž s ohledem na demografickou, ekonomickou i politickou situaci v regionu i v zemi) stál nelehký úkol rekonstrukce konglomerátu schwarzenberských majetků.

Rozhodnutí českobudějovického národního výboru mělo, jak je z jeho znění patrné, toliko prozatímní charakter a bylo potvrzeno až výměrem Zemského národního výboru (dále jen ZNV) v Praze ze dne 26. června 1945, jímž byla národní správa

⁵³ Příloha č. 2, Státní oblastní archiv Třeboň, pobočka Český Krumlov, *Ústřední správa schwarzenberského majetku*, sign. A-10.

⁵⁴ „*Ing. Václav Zumr je úředně autorizovaný civilní inženýr pro lesnictví a stálý soudní znalec krajského soudu, byl před německou okupací přednostou schwarzenberské lesní zařizovací kanceláře, v odborné lesní službě schwarzenberské jest zaměstnán od 1. prosince 1924. Je české národnosti a byl vězněn nacisty v Čes. Budějovicích a na Pankráci z důvodů politických. JUDr. Jan Adamec práva studoval na české právnické fakultě v Praze, je absolventem Vysoké obchodní školy, byl před německou okupací ředitelem ústřední schwarzenberské správy v Čes. Budějovicích, je české národnosti a dne 7. května 1945 se vrátil z koncentračního tábora Tvoršovice. Ve službě Schwarzenberské ústřední správy průmyslové je od 1. července 1934.*“ In Dopis adresovaný správou Zemskému národnímu výboru v Praze ze dne 6. června 1945, Státní oblastní archiv Třeboň, pobočka Český Krumlov, *Ústřední správa schwarzenberského majetku*, sign. A-10.

definitivně svěřena na jejich vlastní žádost (zaslanou dopisem dne 6. června 1945 ZNV⁵⁶, v níž se dovolávali § 16, odst. 3 dekretu prezidenta republiky č.5 z 19. května toho roku, dle kterého měla být národní správa přednostně „ustanovena ze schopných zaměstnanců“) Ing. Zumrovi a Dr. Adamcovi, k nimž přibyl ještě Dr. Hájek zastupující ZNV. Tímto výměrem byla pak ve smyslu ustanovení § 2 až 7 zmíněného dekretu prezidenta republiky ustanovena národní správa na veškerý majetek Dr. Adolfa Schwarzenberga, zapsaný v zemských deskách a pozemkových knihách příslušných soudů.

Ač je za definitivní tečku za vyvlastněním majetku Dr. Adolfa Schwarzenberga považován zákon č.143/1947 Sb. z. a n. (tzv. *Lex Schwarzenberg*⁵⁷), je pro pochopení jeho vzniku a především normativního a skutečného dopadu nutné se alespoň pokusit o zmapování a pochopení dějů, které se kolem sledovaného majetku udály mezi uvalením národní správy a jeho přijetím dne 10. července 1947.

Zastavme se nejprve u samotných Schwarzenbergů. V prvních poválečných měsících byly informace, které pronikaly přes hranice k Dr. Adolfovi či jeho plnomocnému správci Dr. Jindřichu Schwarzenbergovi, velmi kusé. Prvním poválečným, dnes dostupným dokladem o kontaktu mezi Schwarzenbergy a správou jejich majetku se zdá být telegram Dr. Jindřicha Schwarzenberga odeslaný 1. července 1945 ze Švýcarska⁵⁸. Velmi zajímavá je už sama dikce tohoto telegramu, v němž jeho odesílatel nejdříve blahopřál nuceným správcům k osvobození z nacistických táborů, resp. vězení a především formálně potvrdil ze své strany ustanovení Ing. Zumra a Dr. Adamce národními správci, avšak výslovně jen na dobu nepřítomnosti jeho či Dr. Adolfa Schwarzenberga v Čechách. Není se možné divit oběma právnícky vzdělaným Schwarzenbergům, že majetek zabavený nacisty stále považovali za vlastnictví Dr. Adolfa Schwarzenberga a po osvobození tak vyjádřili souhlas s pověřením správců. Těžko soudit, zdali byli v kontextu přesvědčení o nezpochybitelném vlastnictví předmětného majetku s to pochopit konstitutivní a od jejich souhlasu neodvislý charakter výměru ZNV o národní správě dle dekretu č.5 prezidenta republiky ze dne 19. května 1945, byl-li jim vůbec znám.

⁵⁵ Zálaha, *Hospodaření na někdejší schwarzenberském majetku...*, s. 67.

⁵⁶ Státní oblastní archiv Třeboň, pob. Český Krumlov, *Ústřední správa schwarzenberského majetku*, sign. A-10.

⁵⁷ Podrobněji podkapitola 4.4.

⁵⁸ Státní oblastní archiv Třeboň, pob. Český Krumlov, *Ústřední správa schwarzenberského majetku*, sign. A-10.

Za Dr. Adolfem Schwarzenbergem se do Švýcarska, kde po návratu ze Spojených států pobýval, vypravil z bývalých zaměstnanců bezprostředně po válce zřejmě toliko jediný, nacisty sesazený bývalý ústřední ředitel Dr. Ing. Zdenko Picha, který jej informoval o správě a stavu jeho majetku stejně jako o celkových poměrech v osvobozené republice. Jedinou osobou, která fakticky doma zastupovala zájmy Dr. Adolfa Schwarzenberga byl jeho právní zástupce, Dr. František Bukovský.

3.2. Konfiskace podle prezidentského dekretu č. 12

Zejména jednotlivé národní výbory, ale i jiné instituce, nepovažovaly národní správu ustanovenou ZNV za konečné a mnohdy pro území jim podléhající výhodné řešení. Třebaže již od konce války uplynulo několik měsíců, nebylo jasné, jak v případě majetku Dr. Adolfa Schwarzenberga postupovat. Živelná konfiskace národními výbory, která se strhla v létě roku 1945, je tak vedle přístupu zákonodárce vyjádřeného v *ad hoc* vyvlastňovací povaze zákona *Lex Schwarzenberg* zřejmě nejproblematictějším majetkoprávním aktem (či spíše skupinou nesourodých aktů), který byl vůči schwarzenberskému majetku uplatněn. Konfiskace, ve své většině prosazovaná v národních výborech krajní levic, probíhala podle dekretu prezidenta republiky ze dne 21. června 1945 o konfiskaci a urychleném rozdělení majetku Němců, Maďarů, jakož i nepřátel českého a slovenského národa (č.12/1945 Sb. z. a n.). „*První zjištěná konfiskace podle dekretu č. 12/1945 Sb. byla vyhlášena v červenci 1945 na velkostatek Chýnov, následovaly konfiskační vyhlášky na dílčí nemovitosti v okresech Litoměřice, Žatec, Louny.*“⁵⁹ Důvodem pro vyhlášení konfiskací uvedeným v konfiskačních vyhláškách okresních národních výborů, případně okresních správních komisí, byl §1 odst. 1, písm. a) výše zmiňovaného dekretu č. 12/1945 Sb. z. a n.⁶⁰, tedy údajná německá národnost Dr. Adolfa Schwarzenberga. Proti všem konfiskačním vyhláškám se v otevřené lhůtě odvolal v zastoupení Dr. Adolfa Schwarzenberga jeho právní zástupce Dr. Bukovský⁶¹. Jeho námitky spočívaly ve tvrzení, že se Dr. Adolf Schwarzenberg

⁵⁹ KALKUŠOVÁ, Slávka. Otazníky kolem vyvlastnění hlubocké větve Schwarzenberků v letech 1945-1950. *Obnovená tradice*. 2001, roč. 12, č. 24. s. 27.

⁶⁰ § 1, (1) S okamžitou platností a bez náhrady se konfiskuje pro účely pozemkové reformy zemědělský majetek, jenž je ve vlastnictví: a) všech osob německé a maďarské národnosti bez ohledu na jejich státní občanství - In *Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna: Benešovy dekrety* [online]. 2008 [cit. 2009-05-01]. Dostupný z WWW: <http://www.psp.cz/docs/laws/dek/121945.html> .

⁶¹ Konfiskační, obecnou povahou správní, řízení nebylo řádným pochodem práva dokončeno (tedy ve shodě s platným předpisem o správním řízení – vládním nařízením č. 8/1928 Sb. z. a n.), protože se

hlásil k české národnosti, že byl nepřitelem nacismu a že se účastnil boje za zachování celistvosti a osvobození Československa; že byl též pronásledován hitlerovským režimem.⁶² K výše již zmíněnému se snad sluší dodat, že ač se *explicite* Dr. Adolf Schwarzenberg k české národnosti při sčítání nepřihlásil, jeho postoj k nacismu i jeho příkladné jednání v emigraci jsou prokazatelné, jak vyplývá i z pozdějších svědectví Jana Masaryka a generálního československého konzula ve Spojených státech Karla Hudce.⁶³ Právní zástupce Dr. Schwarzenberga tak navrhoval, „*aby bylo v každém případě posečkáno s rozdělením a parcelací tohoto zemědělského majetku do jeho (tj. dr. Schwarzenberga) návratu z ciziny, aby se mohl náležitě obhájit a provésti veškeré důkazy*“⁶⁴

Na protesty Dr. Bukovského zareagovalo ministerstvo zemědělství, které ve věci svolalo schůzku, jíž se zúčastnili vedle právního zástupce Dr. Adolfa Schwarzenberga i dva úředníci za ústřední správu a která se uskutečnila 29. srpna 1945. Jednalo se především o předložení dokladů o činnosti Dr. Adolfa Schwarzenberga za války a o jeho národnostním smýšlení. Do konečného zápisu o schůzi byla zanesena žádost Dr. Bukovského a správy majetku o poskytnutí určité lhůty k předložení požadovaných dokladů a výzva ministerstva zemědělství Dr. Schwarzenbergovi k urychlenému návratu do Čech a projednání konfiskace jeho majetku, která měla být prostřednictvím národní správy Dr. Schwarzenbergovi zaslána. Výsledek schůzky byl však v podstatě nulový, protože jednotlivé příslušné orgány dále postupovaly ve vydávání konfiskačních vyhlášek.⁶⁵

Před rozhodnutím o konfiskaci majetku hlubocké větve Schwarzenbergů stála v září 1945 i Okresní rolnická komise při Okresním národním výboru (dále jen ONV) v Českých Budějovicích. Obrátila se proto 3. 9. 1945 na vyšetřovací komisi ONV s požadavkem na urychlené zjištění, zda lze považovat Dr. Adolfa Schwarzenberga za osobu německé národnosti ve smyslu zmíněného dekretu. Příslušné šetření provedlo velitelství stanice Sboru národní bezpečnosti (dále jen SNB) v Hluboké nad Vltavou,

národní výbory s těmito odvoláními nikdy řádně nevypořádaly (více níže) - zde tak leží další rozporuplný moment.

⁶² Zálaha, *Likvidace někdejšího schwarzenberského majetku*, s. 177.

⁶³ Příloha č. 3, Dopisy Jana Masaryka a Karla Hudce - In *Případ Adolfa Schwarzenberga: Dokumenty* [online]. 2004 [cit. 2008-09-08]. Dostupný z WWW: <http://www.restitution.cz/docs/indexcz32.html>.

⁶⁴ Státní oblastní archiv Třeboň, pobočka Český Krumlov, fond *Ústřední správa schwarzenberského majetku*, sign. A-10, In Zálaha, *Likvidace někdejšího schwarzenberského majetku*, s. 177.

⁶⁵ Státní oblastní archiv Třeboň, pobočka Český Krumlov, fond *Ústřední správa schwarzenberského majetku*, sign. A-10, In Zálaha, *Likvidace někdejšího schwarzenberského majetku*, s. 177.

kde měl Dr. Adolf Schwarzenberg před válkou trvalé bydliště před odchodem do ciziny v roce 1939. Hlášení velitele tamní stanice nepřineslo žádné nové zjištění, zmiňovalo, že byl Dr. Schwarzenberg před válkou sčítán v nepřítomnosti jako Němec, že studoval na české škole, projevoval se prostátně a antinacisticky.⁶⁶ ONV považoval výsledky šetření stanice SNB v Hluboké za nedostatečné a doporučil okresní rolnické komisi učinit ve věci národnosti Adolfa Schwarzenberga dotaz k ZNV v Praze a k ministerstvu vnitra. Bez ohledu na to okresní rolnická komise dala pokyn předsedovi ONV v Českých Budějovicích „*k vyhlášení konfiskace majetku Dr. Adolfa Schwarzenberga s odůvodněním, že je nutno pokládat ho za osobu německé národnosti ve smyslu § 2 dekretu č. 12/1945 Sb., protože měl před válkou trojí státní příslušnost a pochází z knížecího rodu, který je výlučně německý, a nepodal důkaz o tom, že se aktivně zúčastnil boje za zachování a celistvosti a osvobození Československa.*“⁶⁷ Vyhláška konfiskující veškerý zemědělský majetek Dr. Adolfa Schwarzenberga v Čechách a na Moravě byla vydána ONV v Českých Budějovicích dne 4. října 1945 a vyvěšena dne následujícího.⁶⁸ Vzhledem k tomu, že podle tehdejšího výkladu byly pod označení „zemědělský majetek“ zahrnuty vedle zemědělské půdy a zařízení sloužících zemědělské výrobě i rybníky a lesy, ale taktéž reprezentační budovy včetně hradů, zámků a dalších historických památek, můžeme s určitostí říci, že byla vyhlášena konfiskace veškerého nemovitého majetku (i s příslušenstvím) Dr. Adolfa Schwarzenberka v tehdejším Československu.⁶⁹

Dr. Schwarzenberg se samozřejmě i proti této vyhlášené konfiskaci prostřednictvím svého právního zástupce ve lhůtě odvolal. Nedlouho po tomto odvolání byla celá kauza konfiskace majetku Dr. Adolfa Schwarzenberga postoupena jako pochybná ZNV v Praze. Následovalo období mnohaměsíčního zkoumání národnosti, politických postojů a válečného chování Dr. Schwarzenberga, jehož se kromě ZNV zúčastnila i ministerstva vnitra, zemědělství (dle § 3 dekretu č. 12/1945 Sb. z. a n.) a zahraničních věcí, několik konzulátů a řada dalších orgánů státní zprávy a bezpečnostních složek. Právě do tohoto období zevrubného prošetřování spadají dva výše zmiňované Dr. Adolfa Schwarzenberga hájící dopisy významných představitelů

⁶⁶ Státní oblastní archiv Třeboň, pobočka Český Krumlov, fond *Ústřední správa schwarzenberského majetku*, sign. A-9.

⁶⁷ Kalkušová, *Vzpomínka na padesáté výročí...*, s. 46.

⁶⁸ Čimž revoluční orgány nahradily doručení adresátovi.

⁶⁹ Kalkušová, *Otazníky kolem vyvlastnění...*, s. 27.

československé zahraniční politiky a další dílčí příznivé posudky.⁷⁰ ZNV ani ministerstvo zemědělství (dle § 3 odst.2 dekretu č. 12/1945 Sb. z. a n.) nikdy nevydaly konečné rozhodnutí, v němž by bylo jednoznačně a konečně řečeno, k jakým výsledkům toto nakonec téměř dvouleté šetření vedlo. Ve svém úředním přípisu, se k věci vyjádřil, jak rozebráno níže, ZNV až 19. srpna 1947, tedy po a zřejmě i s ohledem na přijetí zákona č. 143/1947 Sb. z. a n. v červenci téhož roku.

3.3. Další cesty dispozice s majetkem

Majetkový celek schwarzenberské primogenitury však přecházel na nové držitele i mnoha jinými způsoby, o kterých je nutno se zmínit - jednalo se především o znárodnění dle dalších (hospodářských) dekretů prezidenta republiky, pokračování pozemkové reformy *sui generis* (až do roku 1949 se dle zákonů prvorepublikové pozemkové reformy, i proti ustanovením *lex specialis* 143/1947), vyvlastňování pro vojenské účely a prodej nemovitostí.

Na schwarzenberských panstvích se už v 19. století těžilo černé a hnědé uhlí, grafit a postupně se přidávaly i další suroviny jako kaolin, křemelina, čediče aj. Aktivní byli Schwarzenbergové, a to zejména stavbou vodních elektráren, taktéž v energetice. Dne 28. října 1945 nabyl účinnosti dekret č.100/1945 Sb. z. a n. ze dne 25. října téhož roku o znárodnění dolů a některých průmyslových podniků⁷¹, který pochopitelně nemohl schwarzenberský majetek pominout. Skutečně tak byly dle tohoto dekretu znárodněny vyhláškami ministerstev některé doly a elektrárny náležející k majetku Dr. Adolfa Schwarzenberga. Kupříkladu schwarzenberská hydroelektrárna Nový mlýn v Doubravě vybudovaná v letech 1928-1929 byla znárodněna vyhláškou ministra

⁷⁰ „Již 8. října 1945 československý ministr zahraničí Jan Masaryk dosvědčil příkladné vlastenectví Adolfa Schwarzenberga. Znal ho osobně a několikrát se s ním během války setkal v New Yorku. Zemský národní výbor v Praze jako oprávněný vyšetřující orgán oznámil ve své Zprávě z 5. března 1946 ministerstvu zemědělství, které bylo spolu s ministerstvem vnitra odpovědné za rozhodnutí ve věci odvolání, že Adolf Schwarzenberg (a) nebyl Němec ve znění Dekretu a (b) bojoval za svobodu a územní celistvost republiky. Obdobně, Karel Hudec, československý generální konsul v New Yorku, na dotaz Zemského národního výboru prostřednictvím ministerstva zahraničních věcí oznamoval v dopise ze dne 15. dubna 1946, že byl se Schwarzenbergem ve Spojených státech v kontaktu a může dosvědčit, že se Schwarzenberg vždy choval jako Čechoslovák, účastnil se aktivně života v americké společnosti, kde důrazně vyjadřoval svůj odmítavý postoj vůči nacistickému Německu. Přesto konfiskace zůstala v platnosti.“ In *Případ Adolfa Schwarzenberga: Historie* [online]. 2004 [cit. 2008-09-08]. Dostupný z WWW: <http://www.restitution.cz/docs/indexcz5.html> ., cit. 2009-04-26.

⁷¹ Osobně se ztotožňuji se s názorem Prof. Kuklíka, že bylo nešťastné provést zásah do vlastnických práv tohoto rozměru pomocí dekretální normotvorby. Politická shoda mezi stranami Národní fronty v této věci

průmyslu č.1139 ze dne 27.12.1945 a vyhláškou téhož ministra č.1229 ke dni 1.1.1946 začleněna do národního podniku Jihočeské elektrárny. Tentýž ministr zřídil (vyhláškou č. 825) národní podnik *Středočeské uhelné a železorné doly* se sídlem v Kladně, do něhož byla začleněna i majetková podstata podniku *JUDr. Adolf Schwarzenberg, Hluboká nad Vltavou*, což de facto znamenalo znárodnění veškerých schwarzenberských dolů i důlních práv na severu Čech.⁷²

Podle §§ 7-9 dekretu č. 100/1945 Sb. z. a n. však měla být za určitých podmínek poskytnuta původním vlastníkům náhrada. Ta byla také Dr. Adolfem Schwarzenbergem nárokována, leč v posledku o ní bylo rozhodováno až dlouho po Únoru 1948 a byla tak s odůvodněním spíše politickým než právním odmítnuta.⁷³ To, že byly tyto a jiné majetkové celky převedeny na stát dle tohoto dekretu, dokazují taktéž vklady v pozemkových knihách, znějící na stát a jmenovité národní podniky s odkazem právě na dekret č.100/1945 Sb. z. a n..

Nemalá část nemovitostí schwarzenberské primogenitury byla v poválečném období vyčleněna k vojenským účelům. Jednalo se zejména o pozemky, na nichž bylo vybudováno letiště v Lounech nebo které se staly součástí vojenského výcvikového tábora u Českého Krumlova a vojenského prostoru Dobrá Voda, dále o Schwarzenberský palác v Praze, původně pronajatý státu pro expozice vojenského muzea a řadu dalších budov. Kupříkladu vojenský výcvikový tábor u Českého Krumlova (později vojenský újezd Boletice) byl zřízen usnesením vlády ze září 1947. Z jeho celkové předpokládané rozlohy přes 25 000 hektarů tvořily valnou většinu německé konfiskáty, zhruba 7 000 hektarů však připadalo na schwarzenberské pozemky, především lesy. Pozemky měly být vyvlastněny na základě prvorepublikové legislativy, dle §4 zákona č. 63/1935 Sb. z. a n. o vyvlastnění k účelům obrany státu. Ministerstvo národní obrany usilovalo během projednávání návrhu „schwarzenberského zákona“ o přímý převod, již prakticky do tábora zahrnutých schwarzenberských pozemků na stát, ale takové ustanovení do konečného znění zákona pojato nebylo a ministerstvo tak muselo později jednat o předání předmětných nemovitostí se ZNV v Praze jako představitelem země České. „*Z veřejných knih nelze dodnes doložit, podle*

jest důkazem mohutného vychýlení celé politické scény vlevo a podlehnutí sociálně radikalizované společnosti, ve které byla myšlenka znárodnění - obdobně jako v takřka celé Evropě - velmi populární.

⁷² Kalkušová, *Otazníky kolem vyvlastnění...*, s. 25.

⁷³ „...*Nemá*[Dr. Adolf Schwarzenberg, pozn. aut.] *kladný postoj k naší lidovědemokratické republice a s naší státní formou naprosto nesouhlasí...*“ - Dopis Krajského velitelství Státní bezpečnosti Praha ze dne 14.2.1949 Ústředně Státní bezpečnosti, likvidačnímu oddělení v Praze (Archiv Ministerstva vnitra) In Kalkušová, *Otazníky kolem vyvlastnění...*, s. 25.

jakých zákonů přešly do vlastnictví státu a ke kterému datu. Provedení knihovního pořádku ve vojenských újezdech bylo upraveno §17 zák. č. 169/1949 Sb. a nařízením ministerstva spravedlnosti č.21/1950 Sb. podle těchto ustanovení přestaly být ke stanovenému datu nemovitosti ve vojenských újezdech předmětem zápisu ve veřejných knihách a byly nadále evidovány v důvěrných soupisech, které mělo k dispozici pouze vojsko a okresní národní výbory.“⁷⁴

Další způsob dispozice s majetkem svěřeným národní správě představoval prodej nemovitostí fyzickým osobám. Jednalo se především o prodej domků a drobných hospodářských pozemků v letech 1945-1947. Kupujícím nemovitosti prodávala *Schwarzenberská ústřední správa - národní správa*, jak zněl oficiální název zodpovědného orgánu národních správců.⁷⁵ Každá kupní smlouva podléhala schválení ZNV, což je zajisté důvodem toho, proč tento orgán nikdy v budoucnu neuplatnil své nároky na navrácení takto zcizeného majetku zemi České podle § 1 odst. 4 zákona č. 143/1947 Sb. z. a n.

3.4. Lex Schwarzenberg

3.4.1. Návrh Dr. Adolfa Schwarzenberga

Ač tedy probíhaly na majetku podřízeném národní správě více či méně koordinované, výše naznačené majetkoprávní procesy, otázka konečného osudu majetku schwarzenberské primogenitury zůstávala nadále otevřena. Politické klima v lidovědemokratickém státě dávalo povšechné i konkrétní signály, že tato otázka nebude vyřešena řádným průběhem odvolacích řízení proti konfiskačním vyhláškám a případným (náhradovým) znárodněním části, pro stát dle prezidentských dekretů té klíčové, schwarzenberských podniků. Stejně tak se jeví stále zřejměji, že konfiskace „německou cestou“, tedy dle zmiňovaného dekretu č.12 postavená na německé národnosti a neloajalitě Dr. Adolfa Schwarzenberga vůči československému státu, nebude mít ani v poválečném právním státě *sui generis*⁷⁶ naději na úspěch.

⁷⁴ Kalkušová, *Otazníky kolem vyvlastnění...*, s. 21 a n. (pro celý odstavec).

⁷⁵ Státní oblastní archiv Třeboň, pobočka Český Krumlov, fond *Ústřední správa schwarzenberského majetku*, sign. A-10.

⁷⁶ Srov. např. KUKLÍK, Jan, et al. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009. s. 80 a n.

Dr. Adolf Schwarzenberg - dobře informovaný svým právním zástupcem, přáteli z prvorepublikové aristokracie i v přátelském duchu s ním komunikující národní správou - zřejmě pochopil⁷⁷, že snad jediná cesta k alespoň částečné restituci a též definitivě celistvosti majetků pod národní správou povede přes dohodu s výkonnou mocí, a to jak na úrovni národních výborů, tak úrovni vládní. Jistě jedním z hlavních důvodů pro navázání kontaktů se zástupci vlivných československých orgánů (např. ZNV v Praze či prezidentské kanceláře⁷⁸) byl postoj komunistické strany, který prosazovala na všech úrovních včetně jí ovládaného ministerstva zemědělství. Byla jí úplná parcelace majetku „*latifundisty Schwarzenberga*“⁷⁹ bez ohledu na to, zdali prosazená jako revize pozemkové reformy nebo i za cenu přijetí zvláštního zákona. Parcelace tohoto hospodářského komplexu, u komunistů bez skrupulí třídně zdůvodňovaná, měla vést k jeho zániku bez reálné možnosti případné pozdější restituce. Jejich základní podmínkou bylo samozřejmě popření nároku původního vlastníka na jakoukoli náhradu. Proto začal Dr. Adolf Schwarzenberg v první polovině roku 1946 vyjednávat (v zastoupení), na několikerou výzvu jemu loajálních zaměstnanců národní správy, se zástupci ZNV v Praze, který projevoval eminentní zájem na získání majetku hlubocko-krumlovské větve Schwarzenbergů jako celku, a to pro jím ovládaný, omezeně samosprávný útvar⁸⁰ - zemi Českou.⁸¹

Proti tříštění souboru schwarzenberských podniků se stavěli i jejich zaměstnanci v novém zřízení sdružení v závodních radách zakládaných živelně již od konce války. Ve svých prohlášeních adresovaných (většinou už na podzim 1945) *Podnikové radě schwarzenberských statků a podniků* dosvědčovali oprávněnost navrácení majetku Dr. Schwarzenbergovi. Pro případ, že by k navrácení nemohlo z jakéhokoli důvodů dojít, žádali, aby za žádných okolností funkčně provázaný majetek nebyl rozdělen a byl ve prospěch zaměstnanců znárodněn.⁸²

Dr. Adolf Schwarzenberg sdělil své podmínky k převodu majetku na zemi Českou v dopise datovaném ve Vídni dne 16. srpna 1946. „*Podle těchto podmínek hodlal dr. Schwarzenberg věnovat své velkostatky a průmyslové podniky v Čechách na*

⁷⁷ Koneckonců to bylo v době, kdy již byla zkonfiskována a znárodněna většina průmyslové kapacity Československa a stát tak disponoval aktivy bezprecedentního rozsahu.

⁷⁸ Zálaha, *Likvidace někdejšího schwarzenberského majetku...*, s. 177-8.

⁷⁹ *Jihočeská pravda*. 1946, č. 12, roč 1, s. 1.

⁸⁰ Podle zákona č. 125/1927 Sb. z. a n. o organizaci politické správy.

⁸¹ Kalkušová, *Vzpomínka na padesáté výročí...*, s. 47.

⁸² Dopisy závodních radě podnikové - Přílohy č. 4A a 4B, In Státní oblastní archiv Třeboň, pobočka Český Krumlov, *Ústřední správa schwarzenberského majetku*, sign. A-10.

*zřízení Schwarzenberské základiny*⁸³ [nadace, pozn. aut.] *země České, avšak s určitými výhradami, týkajícími se kompenzace za umělecké předměty a sbírky, ponechání vlastnictví paláce a činžovních domů v Praze, používání potřebných objektů Základiny včetně přiměřené obsluhy a inventářem k vlastním bezplatným pracím a pracovním účelům. Zemský národní výbor měl dr. Schwarzenbergovi přiznat daněproště dispoziční právo do 1 200 000 Kč ročně.*⁸⁴ Veškerý majetek měl přejít na základinu se všemi právy a závazky, což znamená, že by převodem byl zachován i vyspělý systém důchodového a nemocenského zabezpečení a podpor, který pro své poddané, později zaměstnance Schwarzenbergové budovali už od 18. století. Majetek měl být nadále spravován jako celek, jehož výnosy měly být jednak reinvestovány do jeho zvelebování, jednak použity na podporu sociálních, zdravotních a kulturních zařízení země České.⁸⁵ V čele nadace měl stát správní výbor jmenovaný ZNV, jehož prvním doživotním předsedou se měl podle svého přání stát Dr. Schwarzenberg.⁸⁶

Nutno podotknout, že výhrady, které Dr. Schwarzenberg ve svém návrhu stanovil, byly vzhledem k velikosti darovaného majetku nevýznamné. Navíc se dalo předpokládat, že by při dalším osobním jednání byl Dr. Schwarzenberg ochoten přistoupit ke kompromisu v jednotlivostech, které by nebyly pro ZNV z faktických, ale hlavně politických důvodů akceptovatelné jako byla výše dispozičního práva, doživotní funkce předsedy správního výboru nebo adjektivum *schwarzenberský* v názvu nadace. Za nejvhodnější způsob převodu předmětného majetku na zemi Českou byl pokládán zvláštní zákon, jímž by se současně zřídila *Schwarzenberská základina země České* a jímž by byl tento převod osvobozen od všech daní a poplatků. K dohodě obou stran nad tímto velkorysým návrhem však pro odpor komunistů v ZNV nedošlo a ten proto jakékoli kontakty s Dr. Adolfem Schwarzenbergem ukončil. Elegantní, konsensuální vyřešení věci dohodou zkrátka nekorespondovalo s postupy komunistů ani duchem doby.

⁸³ K tomuto rozhodnutí zřejmě dospěl po konzultaci i se zástupci orlické sekundogenitury, jak podotýká Martin Hulík. [In HULÍK, Martin. S německým jménem a českým osudem. *Obnovená tradice*, roč. 14, č. 28 (2003), Hluboká nad Vltavou: Historický spolek Schwarzenberg, 2003 (orig. in Český zahraniční časopis POLYGON, číslo 5, říjen 2002, s. 46-53). s. 37].

⁸⁴ Zálaha, *Likvidace někdejšího schwarzenberského majetku...*, s. 179.

⁸⁵ *Ibidem*.

⁸⁶ TARABA, Karel. Boj o čtyři miliardy. *Dnešek*. 2006, č. 36, roč 1, s. 568.

3.4.2. Pozemštění a (B)boj o čtyři miliardy

Přesto se však návrh Dr. Schwarzenberga do finálního řešení zákonem č. 143/147 Sb. z. a n. nakonec výrazně promítl. Připustíme-li, že by odvolání proti konfiskačním vyhláškám vydaným dle prezidentského dekretu č.12/1945 Sb. z. a n. podaná právním zástupcem Dr. Schwarzenberga byla úspěšná (a z dnešní znalosti stavu věci by i v tehdejších právních poměrech měla být), představovalo zachování celku schwarzenberského majetku a jeho převod na stát či jeho samosprávnou jednotku zvláštním zákonem z hlediska nabyvatele jistě nejvýhodnější řešení. Již podle návrhu Dr. Schwarzenberga mohla země Česká získat darem celý předmětný majetek a čistý roční výnos kolem 20 milionů korun na podporu vlastních lidumilných institucí. Naproti tomu podle zákonů o pozemkové reformě (tedy revizí pozemkové reformy) by Dr. Schwarzenbergovi muselo být ponecháno až 250 hektarů půdy, některé průmyslové podniky a další hodnoty v ceně zhruba jedné miliardy korun⁸⁷, nehledě na to, že zabavený majetek by musel stát finančně kompenzovat. To se v důsledku nemohlo zamlouvat ani komunistické straně. Byla to však právě forma zvláštního (*ad hoc*) zákona, která mohla v dikci rozporuplného čl. 109 platné Ústavní listiny z roku 1920⁸⁸ stanovit, že za vyvlastněný majetek nepřísluší původnímu majiteli náhrada.⁸⁹ A tak na počátku roku 1947 začalo ústavodárné Národní shromáždění (dále jen ÚNS) Československé republiky⁹⁰ projednávat návrh speciálního zákona, jímž měl být majetek schwarzenberské primogenitury převeden do vlastnictví země České bez jakýchkoli ohledů na jejich (jak bude konstatováno *ex post* i v přípisu ZNV v Praze) právoplatného, jen nepřítomného vlastníka.

⁸⁷ Zálaha, Likvidace někdejšího schwarzenberského majetku..., s. 179.

⁸⁸ Čl.109 Ústavní listiny z roku 1920: „(1) *Soukromé vlastnictví lze omeziti jen zákonem* (2) *Vyvlastnění je možné jen na základě zákona a za náhradu, pokud zákonem není nebo nebude stanoveno, že náhrada se dáti nemá*“.

⁸⁹ *Exkurs*: Co se pojmu vyvlastnění týče, přisuzuje mu Jiří Hoetzel ve svazku V. Slovníku veřejného práva československého (HÁCHA E., WEYR F., HOETZEL J. a kol. *Slovník veřejného práva československého*. Sv. V. Praha: Eurolex Bohemia, 2000. s. 489 a n.), vydaném poprvé roku 1948, definiční znak plné náhrady. Podle slovníkového pojednání je v tomto případě nutné vycházet z geneze tohoto ústavního článku (čl.109), jehož zvolená dikce souvisela s prvorepublikovou pozemkovou reformou a zejména parcelací, při jejímž provádění mohlo docházet k částečnému pozemkovému vyvlastnění, které však v souvislosti s dalšími vyvlastňovacími akty týkajícími se okolních pozemků mohlo vést i při případném zmenšení výměry pozemku k jeho objektivnímu zhodnocení. Kdybychom tak překročili rámec striktně jazykového výkladu tohoto článku, což by u výkladu ústavních norem mělo býtí spíše pravidlem než výjimkou, ústavní konformnost finální dikce pozemšťovacího zákona (č. 143/1947 Sb. z. a n.) se jeví přinejmenším rozporuplně.

⁹⁰ *Exkurs*: Postavení ÚNS bylo zakotveno v ústavním zákoně o ústavodárném Národním shromáždění č. 65/1946 Sb. z. a n., který svým významem v mnohém směru přesáhl svůj název, výrazně pozměnil ústavní poměry v Československu, stal se jakousi „malou ústavou“ upravující „velkou ústavu“ z roku 1920 a je jedním z hmatatelných důkazů proměny československé demokracie po roce 1945.

Celospolečenskou diskusi nad osudem schwarzenberského majetku rozpoutal a často se objevující označení celé této kauze dal článek Karla Taraby v Peroutkově časopisu *Dnešek Boj o čtyři miliardy*⁹¹ z listopadu 1946. Na takovou částku byla v tehdejší československé měně odhadována „*finančními odborníky*“⁹² hodnota schwarzenberského majetku. Již sám článek mapující situaci kolem celého majetku vyústil ve svém závěru v názor, že nejlepším řešením pro funkčnost majetkového celku a obecný prospěch z jeho fungování se jeví zachování a tzv. *pozemštění* majetku, tedy převod na zemi Českou. Polemika, která na stránkách *Dneška* - v rubrikách *národní hospodář* a posléze *dopisy* - trvala až do května 1947 a do které se zapojila odborná i široká veřejnost, pak ve většině příspěvků směřovala k témuž. Minoritní stanovisko komunistického ministerstva zemědělství v tomto sporu hájil sekční šéf, komunista Dr. inž. Jiří Koťátko, který považoval ve shodě s ministrem Júliem Ďurišem za jediné vhodné řešení odnětí majetku „*jihocheskému králi*“⁹³ revizí prvorepublikové pozemkové reformy, jejíž osnovu připravoval. Jeho příspěvky se však omezují na mocenská prohlášení, že z pozemštění schwarzenberského majetku nebude nic, protože s ním ministerstvo nesouhlasí.⁹⁴ Takto si komunisté představovali demokracii a výkon veřejného úřadu. Strany týdeníku *Dnešek* se tak staly jevištěm jedné z posledních velkých diskusí lidové demokracie. Strana, která nekladla argumenty trpělivě dokázala nevyhrát a poučit se, že diskusi již napříště nesmí připustit.

„*Význačným aktem v 'boji o čtyři miliardy' se stalo usnesení na zasedání předsednictva Krajské hospodářské rady, které se konalo 25. listopadu 1946 v Českých Budějovicích. Zasedání se účastnili jihočeští poslanci všech čtyř politických stran, funkcionáři Krajské hospodářské rady, zástupci ÚRO [Ústřední rada odborů, pozn. aut.], Zemského národního výboru a schwarzenberské ústřední správy. Všichni přítomní se shodli v tom, že souhlasili s názorem schwarzenberské podnikové rady, která si přála zachovat majetek jako celek, a žádali, aby v té nebo oné formě se ujal ZNV správy tohoto majetku.*“⁹⁵ V prohlášení formulovaném na závěr této schůzky byl zmíněn též požadavek na obecně prospěšný charakter nakládání s majetkem, jenž by přispěl k hospodářskému a sociálnímu rozvoji jižních Čech. Komunistická strana nadále trvala

⁹¹ TARABA, Karel. Boj o čtyři miliardy. *Dnešek*. Praha, 1946, č. 36, roč. 1, s. 567-570.

⁹² Ibidem

⁹³ KOŤÁTKO, Jiří. Rubrika *dopisy* - Boj o čtyři miliardy. *Dnešek*. Praha, 1946, č. 38, roč. 1, s. 607.

⁹⁴ Ibidem.

⁹⁵ Zálaha, *Likvidace někdejšího schwarzenberského majetku...*, s. 179.

na parcelaci majetku a jeho přerozdělení ve smyslu pozemkové reformy a na nepřipustnosti jakékoli náhrady pro „*velkokulaka Schwarzenberga*“.⁹⁶

3.4.3. Návrh poslance Vilíma a jeho proměna ve výborech

Ze všech výše nastíněných možností se tak jako definitivní akceptovatelná pro největší část subjektů zainteresovaných v otázce osudu schwarzenberského majetku jevila forma zvláštního zákona, který by majetek v jeho celkovosti převedl pod správu ZNV v Praze, tedy nejlépe na právnickou osobu - územní správní jednotku - zemi Českou. S takovým iniciativním (tedy poslaneckým) návrhem vystoupil na půdě ÚNS předseda parlamentního klubu sociálnědemokratických poslanců Blažej Vilím 22. února 1947. Jeho poměrně jednoduchý a krátký návrh (původní osnova měla toliko 7 paragrafů⁹⁷) počítající ještě v § 5 s náhradou, o níž měla rozhodnout vláda, dokonce upravoval i způsob jejího případného finančního krytí - vydáním dluhopisů prostřednictvím Zemské banky.

Již sama důvodová zpráva ve své všeobecné části v několika prvních řádcích ukazuje motiv tohoto zákona a podhaluje charakter lidovědemokratického politického smýšlení o soukromém vlastnictví velkého rozsahu: „*Převodu podrobený majetek jihočeských Schwarzenbergů představuje svojí rozlohou tak ohromný komplex nemovitostí, že se všeobecně pocituje potřeba vyřešiti vlastnické poměry k této majetkové podstatě způsobem, který by odpovídal novému duchu hospodářské a sociální struktury Československé republiky. Nelze proto připustiti, aby vlastnictví tak nesmírného nemovitého majetku zůstalo i nadále soustředěno v rukách jednotlivce.*“⁹⁸ Důvodová zpráva dále uznává vzájemnou provázanost schwarzenberských podniků a zdůvodňuje tak vhodnost zachování jejich celku, jehož výnosy mají být investovány v duchu doby v zájmu blaha všeho lidu země České. Převod tohoto majetku zemi České je zde též představen jako krok, který má poskytnout této územní jednotce větší autonomii v jejích investičních záměrech a alespoň částečně ji tak vymanit z naprosté závislosti na státní pokladně. Ve zvláštní části důvodové zprávy pak k otázce náhrady za zabavený majetek stojí: „*Za nemovitý majetek v § 1 uvedený bude zemi Českou poskytnuta náhrada. K jejímu přesnému vyčíslení, ježto toto si žádá určitých úprav a*

⁹⁶ Hulík, *S německým jménem a českým osudem*, s.37.

⁹⁷ její text i s důvodovou zprávou je přílohou č. 5 (*Parlament České republiky. Digitální repositář: Ústavodárná NS RČS 1946-1948, tisk 433* [online]. 2001 [cit. 2009-02-12]. Dostupný z WWW: http://www.psp.cz/eknih/1946uns/tisky/T0433_00.htm).

*určité doby, je volena forma vládního nařízení. Bylo by však na škodu věci, aby tím bylo zdrženo převedení majetku na zemi českou.*⁹⁹ Počítá tak ještě s náhradou coby samozřejmým pojmovým znakem každého vyvlastnění, které nemá mít sankční povahu.

Konečný návrh, v příloženém znění¹⁰⁰, se však zrodil až při projednávání ve výborech zemědělském, právním, průmyslovém a rozpočtovém a byl předložen plénu ÚNS ke schválení dne 10. července 1947. Ustanovil převod majetku schwarzenberské primogenitury, tedy veškerý majetek knihovně zapsaný na Dr. Adolfa Schwarzenberga a jeho právní předchůdce, na zemi Českou, přičemž jako rozhodný byl posuzován majetkový stav ke dni 9. května 1945 (§1). V paragrafu druhém pak nalezneme důležité ustanovení, že ZNV v Praze, podle jehož směrnic má být jako celek spravován, po dohodě s ministerstvem zemědělství určí, který majetek podle zásad dekretální normotvorby má být přidělen oprávněným uchazečům. Země Česká též tímto zákonem přejímá veškeré povinnosti (*zařízení*) vůči zaměstnancům i osobám požívajícím starobní, nemocenský, sirotčí či jiný důchod, tedy přebírá osvědčený schwarzenberský podpůrný systém (§3).

Paragraf pátý zaobírající se náhradou za převedený majetek pak doznává oproti původnímu návrhu nejmarkantnější změny.¹⁰¹ V průběhu projednávání tohoto paragrafu ve výborech se jeho podoba s ohledem na rezolutní stanovisko KSČ zcela proměnila. Podle jeho definitivního navrhovaného znění neměla náležet dosavadním vlastníkům žádná náhrada, nýbrž toliko zaopatřovací důchod, jehož výši určí vláda. I kdyby znění tohoto paragrafu bylo naplněno, mění samo o sobě zcela povahu tohoto zákona, kdy přiznává původnímu vlastníku plat, ne kompenzaci ztráty majetkové hodnoty.¹⁰²

Zcela nový paragraf (§6), který se do konečného znění návrhu dostal taktéž v průběhu výborového projednávání, upravil právní postavení majetku a vytvořil z něj fiktivní osobu zcela zvláštního druhu. Zajímavě tak byla nad rámec původního Vilímova návrhu upravena správa majetku, který dle §6 „*tvoří samostatnou jednotku po stránce právní, hospodářské a účetní, spravovanou představenstvem*“¹⁰³. Mezi jeho 16 členy měli být jak členové jmenovaní ZNV (4 + vždy 4 Jihočeši), tak ministry vnitra,

⁹⁸ Příloha č. 5.

⁹⁹ Ibidem.

¹⁰⁰ Příloha č. 6, Úplné znění návrhu, který se v této podobě stal zákonem jest i se společnou zprávou výnorů přílohou č. 6 této práce (*Parlament České republiky. Digitální repositář: Ústavodárni NS RČS 1946-1948, tisk 723*[online]. 2001 [cit. 2009-02-12]. Dostup. z WWW: http://www.psp.cz/eknih/1946uns/tisky/T0723_00.htm).

¹⁰¹ Srov. Přílohu č. 5 a č. 6.

¹⁰² Viz. Exkurs o vyvlastnění v poznámce č. 65.

¹⁰³ Příloha č. 6.

zemědělství a průmyslu (dohromady 4), stejně jako členové (4) volení na statcích a v podnicích. V čele představenstva ustavovaného na tři roky měl stát zemědělský referent ZNV, jehož dva náměstky by volilo představenstvo.

Jak již zmíněno výše, umožňovala zákonná forma převodu zahrnutí ustanovení o osvobození všech úkonů provedených v souvislosti s provedením zákona od daní a poplatků, jak to skutečně ustanovoval §7 návrhu. Zákon měl nabýt účinnosti dnem vyhlášení a provést jej měli všichni členové vlády (§8).

3.4.4. Parlamentní rozprava

Ač mělo projednávání společné zprávy výborů zemědělského, právního, průmyslového a rozpočtového, které vyvrcholilo hlasováním o návrhu zákona, díky předchozímu projednání návrhu v rámci Národní fronty, parlamentních výborů i lokálních orgánů spíše manifestační a pochvalný charakter, jeví se nejen jako sonda do politické kultury omezeně pluralitní lidové demokracie (i z hlediska psychologického či jazykového) velmi zajímavě, ale je též zásadní pro rozklíčování *ratia*¹⁰⁴ této zákonné normy.¹⁰⁵

Během rozpravy vystoupili zpravodajové¹⁰⁶ za všechny čtyři zmíněné výbory - Miroslav Sedlák (SD)¹⁰⁷, Dr. Jan Bartuška (KSC), Josef Plojhar (L)¹⁰⁸ a Dr. Alois Neumann (ČS)¹⁰⁹, všichni zástupci jižních Čech, kteří původně pracovali společně na vlastním návrhu *zákona o znárodnění schwarzenberského statkového a podnikového souboru*¹¹⁰, který měl být značně podrobnější úpravou osudů tohoto majetku, nakonec se však připojili k práci na návrhu poslance Vilíma, do nějž byla z tohoto “zpravodajského návrhu“ implementována kupříkladu právě ona správa majetku představenstvem. Následně vystoupilo ještě několik dalších řečníků včetně

¹⁰⁴ Či spíš „*iratia*“.

¹⁰⁵ V úplném znění jako stenoprotokol je rozprava dostupná na webové stránce Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky (*Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna: Ústavodárná NS RČS 1946-1948, stenoprotokoly, 65. schůze* [online]. 2001 [cit. 2008-12-13]. Dostupný z WWW: <http://www.psp.cz/eknih/1946uns/stenprot/065schuz/s065001.htm>).

¹⁰⁶ Poslanci Dr. Bartuška, Dr. Neumann, Plojhar a Sedlák, všichni zástupci jižních Čech pracovali společně na vlastním návrhu zákona o znárodnění schwarzenberského statkového a podnikového souboru, který měl být značně podrobnější úpravou osudů tohoto majetku, nakonec se však připojili k práci na návrhu poslance Vilíma, do nějž byla z tohoto “zpravodajského návrhu“ implementována kupříkladu právě ona správa majetku představenstvem.

¹⁰⁷ Československá sociální demokracie.

¹⁰⁸ Československá strana lidová.

¹⁰⁹ Československá strana národně socialistická.

¹¹⁰ KALKUŠOVÁ, S., NIKEDNEY, A. *Lex Schwarzenberg a co mu předcházelo. Obnovená Tradice.* 1994, roč. 5, č. 10, s. 6.

národněsocialistické poslankyně Dr. Milady Horákové, autora původního návrhu Blažeje Vilíma či komunistického demagoga Josefa Janouše. V jejich projevech můžeme najít, často s ohledem na jejich stranickou příslušnost, různou míru kritiky vůči původnímu vlastníkovi a tomu úměrnou (dez)interpretaci historie. Dá se říci, že se rozprava pohybovala od věcných argumentů až po deklamace zcela odtažitě a nepravdivé, kdy poslanci příslušných stran vždy z příčin i důsledků této úpravy vyzdvihovali ty, které korespondovaly s jejich programem a tužbami jejich voličů.¹¹¹

Začněme nejprve poměrně racionálními projevy, kterými doprovodili konečný návrh někteří ze zmíněných poslanců nekomunistických stran. Iniciátor původního návrhu, sociálnědemokratický poslanec Vilím, rekapituloval důvody, které jej vedly k předložení osnovy a obhajuje kompromisní povahu jejích změn. S vědomím jistého úspěchu předkládaného návrhu apeloval na poslance, aby ještě více do budoucna využívali institutu iniciativních návrhů, který je projevem skutečné zastupitelské parlamentní demokracie. V tomto bodě se nedá než souhlasit, ale v případě tohoto návrhu byl takový postup možný právě jen proto, že ministerstvo zemědělství, které by za vládu takovou osnovu jinak připravovalo, mělo v této věci diametrálně odlišný názor, jenž byl navíc i v rámci Národní fronty minoritním.¹¹² Pouze prostředek prosazení tohoto zákona skutečně nemohl proměnit povahu ÚNS coby Národní frontou ujařmeného parlamentu, v němž neexistovala opozice. Dr. Horáková upozorňovala na nutnost efektivity budoucí zemské správy majetku a prosazovala širší pojetí jeho konečné rentability - tedy nejen ve smyslu hospodářském, ale taktéž kulturním a sociálním.¹¹³ Přijetí tohoto zákona chápe ve shodě s ostatními řečníky jako součást procesu doplnění demokracie politické, jež byla vlastní i První československé

¹¹¹ Více o programech politických stran v období lidové demokracie srov. MALÍŘ, Jiří, et al. *Politické strany : vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004. 2. díl, Období 1938-2004*. Brno : Doplněk, 2005. 798 s.

¹¹² Popsán v podkapitole kapitole 4.4.2.

¹¹³ Správa produktivního veřejného sektoru tak musí cílit na tři základní typy hospodářského úspěchu - vedle tržní (i) *rentability*, která je obecným ukazatelem výnosnosti a efektivnosti podnikání a je tak vlastní soukromé sféře, taktéž na (ii) *druhotnou či konečnou rentabilitu*, tedy vlastně efektivní subvencování konzumentů nebo navázaných producentů, které je pro stát co do konečného účinku fiskálně výhodné, a (iii) *druhotnou či konečnou produktivitu*, tedy subvencování oblastí, jejichž rozvoj je pro společnost bezpochyby pozitivní (školství, zdravotnictví, sociální služby), ale nemá rychlý či bezprostřední příznivý fiskální dopad. Z uvedeného plyne, že i veřejné podnikání je podřízeno hospodářským zákonitostem, jen měřítko jeho úspěšnosti jsou jiná než v privátním sektoru. (pozn. aut. založená na příspěvku Dr. Horákové In Stenoprotokol 65. schůze ÚNS RČS 10.7.1947 a teoretickém rozboru rentability veřejného sektoru podaném ve studii SYKORA, Otto. *Probleme der Verstaatlichung in Österreich* in Wiener Soziale Woche <9, 1963, Wien>. Wien: Verein für Sozial- und Wirtschaftspolitik, 1963. s 20 a n.).

republiky, demokracií hospodářskou¹¹⁴ jako nejvlastnějšího projevu budování lidové demokracie. I zástupce jediné české nesocialistické strany¹¹⁵, lidovecký poslanec Plojhar, přes důraz kladený na otázku nutné náhrady, nakonec dochází k třídnímu a nacionálnímu stanovisku, jež plně charakterizuje povahu „národní revoluce“: „*Bylo nám všem jasné [jihočeské Národní frontě, pozn. aut.] a byl to náš jednoznačný názor, že v nové lidově demokratické republice nemůže být šlechtic a k tomu Němec majitelem tak rozsáhlého majetku, jako byli Schwarzenbergové na českém jihu.*“¹¹⁶

Účinnou argumentační zbraní, kterou jistým způsobem použili všichni řečníci, byla zkratkovitá interpretace historie, ale též její záměrné falšování, které zvláště u sociálnědemokratického poslance a zpravodaje zemědělského výboru Miroslava Sedláka a komunistického poslance Josefa Janouše dosáhla z dnešního úhlu pohledu až groteskních rozměrů a bezručovských tónů („*Jisté však je, že také proti tomuto německému feudálovi krváceli čeští sedláci v selských bouřích a za jeho přispění byli před sto lety u Chlumce nad Cidlinou poraženi.*“, Sedlák; „*Slezsko mělo svého vykořisťovatele Gera, [...] Jižní Čechy měly své Schwarzenbergy, kteří jako polyp, jako chobotnice, natahovali svá chapadla do všech okresů jižních Čech, která obepínala a vykořisťovala všechny obory lidského podnikání*“ Janouš)¹¹⁷. Poslanec Janouš navíc podotkl, že toto řešení je pro československý lid nejvýhodnější, protože pokud by se v otázce předmětného majetku postupovalo podle zákona o revizi pozemkové reformy, který byl na stejné schůzi ÚNS přijat¹¹⁸, náležela by původnímu majiteli částečná náhrada a navíc by mu byly ponechány některé průmyslové podniky a historické památky nedozírné hodnoty. Z úst zpravodaje právního výboru, Dr. Bartušky se dozvídáme, o co skutečně komunistům šlo: „*a sice o to, aby schwarzenberská doména zmizela, aby majetek byl zabrán bez náhrady. [...] Tím se naplňuje v oblasti slavné jihočeské husitské tradice odčinění křivdy, kterou spáchali Schwarzenbergové na této jihočeské oblasti od okamžiku, kdy se spojili na pomoc s císařem Zikmundem proti jihočeským husitům a kdy se spojovali s německými utlačovateli a germanisátory, aby tam stavěli hráz proti češtví, aby se stali nástrojem moci a cizí vůle.*“¹¹⁹

¹¹⁴ Tento koncept podporoval a rozpracoval též Edvard Beneš; srov. též KOCIAN, Jiří. *Poválečný vývoj v Československu 1945-1948*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991, s. 19 a n.

¹¹⁵ Nebo která sebe samu za takovou alespoň považovala; srov. RENNERT, Jan. *Československá strana lidová 1945-1948*. Brno: Prius, 1999. 101 s.

¹¹⁶ Stenoprotokol 65. schůze ÚNS RČS 10.7.1947.

¹¹⁷ *Ibidem*.

¹¹⁸ Zákon č. 142/1947 Sb. z. a n.

¹¹⁹ Stenoprotokol 65. schůze ÚNS RČS 10.7.1947.

Tato účelová projekce pojetí národa, jak jej zrodilo české 19. století, do dějin středověku a raného novověku měla potenciál vzbuzovat v národě nenávisné resentimenty, jež vždy vytvářejí prostor pro různá revoluční řešení. Takováto argumentace byla charakteristická též pro obhájce prvorepublikové pozemkové reformy, nejen v době jejího chvatného vzniku, ale i po jejím schválení a zjištění, jaký politický kapitál se v jejím přisvojení skrývá.¹²⁰ Při rozboru rozpravy nad návrhem *Schwarzenberského zákona* se nemohu vyhnout soudu, že obdobně, jak to konstatoval Josef Pekař o člancích na podporu pozemkové reformy, byl i tento návrh a repliky jej obhajující - obrazně řečeno - „psán ne pérem, ale palcátem“.¹²¹ U komunistů, jak dokládá kupříkladu Jiří Kabele, představovalo účelové falšování dějin postup zcela základní, ba přímo metodický.¹²²

Sdílená touha politických stran po kolektivním vlastnictví schwarzenberského majetku, tak byla ospravedlněna nejen potřebami obyvatel země České, ale též vyrovnáním se s věčným nepřitelem českého národa - zrádnou a cizáckou německou šlechtou,¹²³ jejíž pozice měla být národní revolucí - po konfiskaci, znárodnění a v souběhu s revizí pozemkové reformy - tímto zákonem definitivně eliminována. Strany národní fronty v čele s komunisty tak kontinuálně těžily z negativního stereotypu vůči této vrstvě, na němž se živila již pozemková reforma využitá zejména agrárníky, ještě umocněného stále živoucí tragédií světové války. Čím více a jednodušeji se halasilo o napravení pobělohorské křivdy, konečném zúčtování s monarchií a vyříznutí německého vředu z těla české země, tím méně se přemýšlelo, jakáže to byla křivda, existuje-li vůbec takový vřed a je-li oběť takové štvance, stokrát označená za cizáka, vůbec Němcem. Nový stát viděl očima svých reprezentantů trvalou záruku své vnitřní i vnější bezpečnosti toliko v harmonickém sociálně spravedlivém národním společenství, v němž pro ty, co v národním či třídním smyslu nezapadají do dovolených kategorií, nemělo být místa.

¹²⁰ Tento problém v reakci na prvorepublikovou pozemkovou reformu mistrně zpracoval Josef Pekař (PEKAŘ, Josef. *Omyly a nebezpečí pozemkové reformy*. Praha: Vesmír, 1923. 79 s.); proti zjednodušujícímu vnímání národního vědomí teritoriálně české pobělohorské šlechty se pak postavil jeho žák Jan Muk (MUK, Jan. *Po stopách národního vědomí české šlechty pobělohorské*. Praha: Československá národní demokracie. Politický klub, 1931. 159 s.).

¹²¹ Pekař, *Omyly a nebezpečí...*, s. 28.

¹²² KABELÉ, Jiří. *Z kapitalismu do socialismu a zpět: teoretické vyšetřování přerodů Československa a České republiky*. Praha: Karolinum, 2005. s. 8.

¹²³ Více o tomto stereotypu v práci Jiřího Raka *Bývalí Čechové* [RAK, Jiří. *Bývalí Čechové ... (české historické mýty a stereotypy)*. Jinočany: H&H, 1994. 148 s.], kapitoly *Šlechta zrádná a cizácká* (s. 67-81) a *Dědičný nepřítel* (s. 97-109).

Po rozpravě se při hlasování na návrhu samozřejmě shodly všechny čtyři politické strany, byl přijat jako zákon č. 143/1947 Sb. z. a n. a nabyl účinnosti dnem vyhlášení - 13. srpna 1947. Protože svou povahou mířil proti vlastnickému právu jediné rodiny a jediné osoby - Dr. Adolfa Schwarzenberga - běžně je též nazýván *Lex Schwarzenberg* či *Schwarzenberský zákon* (dále též jen zákon).

3.4.5. Reakce Dr. Adolfa Schwarzenberga

Po uveřejnění zákona pod č.143/1947 ve Sbírce zákonů a nařízení, se obrátil zarmoucený Dr. Adolf Schwarzenberg dopisem z rakouského Katsch an der Mur k zaměstnancům na zákonem převedeném majetku v Čechách, v němž jim poděkoval za dlouholetou spolupráci a trochu pateticky slíbil: „*Nemohu právní platnost tohoto zákona uznat a budu všemi svými silami také nadále bránit Vaše a svá práva, neboť po staletí jsme byli jednou velkou rodinou - můj rod a jeho zaměstnanci.*“¹²⁴

Za svá práva se skutečně Dr. Schwarzenberg snažil bojovat. Poté, co začalo ÚNS projednávat v únoru 1947 návrh poslance Vilíma, mu bylo jasné, že definitivně vypadl ze hry v tom smyslu, že na něj nebude brán v projednávání převodu zřetel. Pokusil se tedy využít dalšího možného prostředku ochrany svého vlastnického práva. Už před přijetím zákona, v dubnu 1947, upozornil ministerstvo vnitra a ZNV v Praze na své dědičné švýcarské občanství. Následně pak švýcarská vláda prostřednictvím pražského velvyslanectví apelovala 30.4.1947 u československého ministerstva zahraničních věcí ve věci ochrany majetku Dr. Adolfa Schwarzenberga. Československé ministerstvo ani vláda jako celek na žádosti švýcarské vlády nijak neodpověděly. V reakci na vyvlastnění majetku Dr. Schwarzenberga zaslalo švýcarské velvyslanectví Masarykovu ministerstvu další dopis (18. srpna 1947), v němž vyslovuje švýcarská vláda politování, „*že v rozporu se zvyklostmi na její zákroky v Praze nebyl vzat zřetel a že... bylo ze strany československé postupováno tak radikálním způsobem. Očekává, že československá vláda jí sdělí své stanovisko k té věci.*“¹²⁵ Odpovědi se švýcarská vláda dočkala 30. září, kdy československé ministerstvo zahraničí vydalo pro švýcarské velvyslanectví v Praze výnos o státním občanství Dr. Adolfa Schwarzenberga, v němž konstatuje, že československé občanství Dr. Adolfa Schwarzenberga je nepochybně prokázáno. (Nutno podotknout, že tak učinilo po

¹²⁴ ZÁLOHA, Jiří. *Lex Schwarzenberg - Ještě jednou k zákonu č. 143/1947 Sb. Obnovená tradice.* 1993, roč. 3, č. 7, s. 22.

konzultacích s ministerstvem zemědělství, které nepřineslo žádné nové informace o občanství Dr. Schwarzenberga, jen opakovalo ty již dříve známé a zdůraznilo, že se sám ve svých odvoláních proti konfiskaci prostřednictvím svého právního zástupce za československého občana prohlašoval.) Totéž učinilo i ministerstvo vnitra.

Dr. Adolf Schwarzenberg proti oběma výnosům prostřednictvím svého zástupce Dr. Bukovského podal stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu, ten ji však odmítl 8. dubna 1948 s tím, že se v obou případech nejednalo a autoritativní rozhodnutí o státním občanství, nýbrž o sdělení skutkového stavu věcí zastupitelskému orgánu cizího státu, ne o vlastní řešení otázky občanství. Bez ohledu na toto rozhodnutí požádal Dr. Schwarzenberg jako švýcarský občan v říjnu 1948 československé ministerstvo financí o náhradu za zkonfiskovaný majetek ve výši 400 milionů švýcarských franků. Odškodnění se nedočkal a ani později nemohl dočkat mimo jiné proto, že podle ustanovení „*důvěrného protokolu k čl. 1 dohody mezi ČSR a Konfederací švýcarskou o globálním odškodnění zájmů, dohoda se nevztahuje na majetek a zájmy Adolfa Schwarzenberga a jeho rodiny...*“¹²⁶.

3.5. Aplikace zákona *Lex Schwarzenberg*

Dnem 13. srpna, tedy dnem vyhlášení, nabyl zákon o převodu majetku krumlovsko-hlubocké větve Schwarzenbergů na zemi Českou účinnosti a ZNV v Praze, jak bylo výše poukázáno, stále nevydal výnos ve smyslu §3 odst. 2 dekretu č. 12/1945 Sb. z. a n., v němž by jednoznačně stanovil, k jakým výsledkům dospělo téměř dvouleté šetření ohledně národnosti Dr. Adolfa Schwarzenberga. Až ve svém úředním přípisu ze dne 19. 8. 1947 rozeslaném všem okresním národním výborům a politickým expoziturám v Čechách ZNV v Praze poukazuje na zákon č.143/1947 Sb., podle něhož „*přechází veškerý majetek Dra Adolfa Schwarzenberga do vlastnictví a správy země České. Tento celek [...] nepodléhal a nepodléhá žádnému konfiskačnímu řízení a národní správa zavedená na tuto majetkovou podstatu byla zřízena pouze z důvodu nepřítomnosti majitele [...] Zemský národní výbor ukládá proto tamnímu okresnímu*

¹²⁵ Kalkušová, *Vzpomínka na padesáté výročí...*, s. 48.

¹²⁶ Ibidem; Dohoda je pozdější - podepsána 22. 12. 1949 - *Dohoda mezi republikou Československou a konfederací Švýcarskou o uspokojení švýcarských zájmů v Československu, Ministerstvo zahraničních věcí České republiky- vyhledávání mezinárodních smluv* [online]. Dostupný z WWW: [http://www.mzv.cz/jnp/cz/vyhledavani_smluv/index\\$45924.html?page=4&level=any&order=descending&search=1&keyword=&domain=any&type=dvoustranna&party=Švýcarsko](http://www.mzv.cz/jnp/cz/vyhledavani_smluv/index$45924.html?page=4&level=any&order=descending&search=1&keyword=&domain=any&type=dvoustranna&party=Švýcarsko) .

národnímú výboru, aby v prípade, že snad bylo přece v tamním obvodu v rozporu se zákonným stavem zavedeno konfiskační řízení na jednotlivé části Schwarzenberského majetku, veškerá tato řízení okamžitě zastavil, obnovil předešlý stav, tj. stav před zavedením případného konfiskačního řízení a podal o provedeném opatření zprávu.¹²⁷ ZNV tak zdá se měl po schválení zákona (nejednou) jasno v otázce možnosti konfiskací majetku Dr. Schwarzenberga dle dekretu č. 12 z roku 1945, kterou předtím přes rok usilovně řešil. Svým vlastním rozhodnutím si tak zajistil i ve smyslu přijatého „pozemšťovacího“ zákona (§1, odst.4) neplatnost všech takových jednání po 9. květnu 1945 a umožnil generelní převod všech národními výbory konfiskovaných pozemků do majetku země České.

Okresní národní výbory ovšem postupovaly v této věci velice liknavě a ještě na počátku roku 1948 nebyla vyřízena.¹²⁸ Jestliže některé okresní národní výbory výměry rušící vyhlášenou konfiskací přece jen vydaly, nenabýly vesměs právní moci pro rozpory s tehdy platným správním řádem.¹²⁹ Po únorovém „vítězství“ již na dokončení tohoto postupu zřejmě nezáleželo.¹³⁰ Navíc ve výměrech okresních národních výborů vůbec není zmínky o národnosti Dr. Adolfa Schwarzenberga, ač byla jediným důvodem vyhlášených konfiskací. Jakoby už nebylo podstatné, zdali byl Dr. Schwarzenberg Čech či Němec. *Schwarzenberský zákon* měl vlastní zdůvodnění a to odlišné, zato stvrzené ÚNS.

Uvedme si ještě jeden příklad z právního života zákona *Lex Schwarzenberg* týkající se výše zmíněných znárodněných dolů, který dokresluje úroveň právní kultury k Únoru spějící lidové demokracie. V souladu s ustanovením §1 odst. 4 zákona měl ZNV v Praze jako představitel země České možnost požadovat vrácení všech nemovitostí zcizených v letech 1945 -1947, což se vztahovalo i na znárodnění podle dekretu č. 100/1945 Sb. z. a n.. ZNV skutečně žádal tehdejší Ministerstvo hospodářství o jejich vyjmutí ze znárodnění podle §4 odst. 5 dekretu č. 100/1945 a vrácení do schwarzenberského majetkového komplexu. Nezvratným důkazem toho, že žádostem nebylo vyhověno, jsou příslušné vložky pozemkových knih, kde je zapsán vklad

¹²⁷ Státní oblastní archiv Třeboň, pobočka Český Krumlov, fond *Ústřední správa schwarzenberského majetku*, sign. A-9.

¹²⁸ Viz. Příloha č. 7.

¹²⁹ vládní nařízení č. 8/1928 Sb. z. a n.

¹³⁰ Kalkušová, *Otazníky kolem vyvlastnění...*, s. 28.

vlastnického práva pro Československý stát a jmenovité národní podniky s odkazem na znárodňovací dekret č. 100/1945.¹³¹

3.6. Správa zemského, dříve schwarzenberského majetku

Od vyhlášení zákona č. 143/1947 Sb. z. a n. uplynulo ještě několik měsíců, než došlo k oficiálnímu předání v tu chvíli již zemského majetku do rukou představenstva ustanoveného podle jeho šestého paragrafu. Národní správa vedená Dr. Adamcem, Ing. Zumrem a Dr. Hájkem spravovala svěřený majetek takřka po tři roky - od 23. června 1945 do 31. května 1948. Od 1. června 1948 se ujalo správy *zemského, dříve schwarzenberského majetku* (, jak zněl oficiální název) představenstvo, jeho dennodenního řízení pak *Podnikové ředitelství zemského, dříve schwarzenberského majetku* v čele s jediným podnikovým ředitelem, jímž byl jmenován Dr. Adamec. Slavnostní akt, při němž se ZNV ujal někdejšího schwarzenberského majetku a představenstvo složilo slavnostní slib¹³², se konal 23. května 1948 na zámku Hluboká za přítomnosti zástupců vlády, ministerstev, národních výborů, zaměstnanců a dalších činitelů. Představenstvo se pak řídilo podle jednacího řádu schváleného dne 11. května 1948 radou ZNV.¹³³ Až po 1. červnu 1948 byly tak jménem ZNV v Praze podávány žádosti o vklad vlastnických práv k převzatým nemovitostem do pozemkových knih ve prospěch země České.

3.7. Poúnorové definitivum

Další vývoj však ukázal, že ani tato forma zespolečenštění a správy dříve schwarzenberského majetku se nestala trvalou. Jakkoli byly jeho osudy do roku 1948 velmi složité, poúnorový režim je velmi zjednodušil a alespoň pro svou potřebu projasnil.

¹³¹ Kalkušová, *Otazníky kolem vyvlastnění...*, s. 25.

¹³² „Formule slibu členu a náhradníku představenstva: 'Slibuji na svou čest a svědomí, že svoji funkci budu svědomitě plnit v zájmu všeho lidu a v duchu lidově demokratického zřízení republiky.'“ In Státní oblastní archiv Třeboň, pobočka Český Krumlov, *Ústřední správa schwarzenberského majetku*, sign. A 10.

¹³³ Jeho několik prvních ustanovení v Příloze č. 8.

Zájem o přiděl zbytkového majetku byl poměrně malý, nakonec bylo podle zákona č. 143/1947 Sb. z. a n. přiděleno toliko 1269 hektarů ve 120 obcích¹³⁴, což bylo dokonce méně, než správa majetku byla sama ochotna k přidělu nabídnout. Jednoznačně se tak nenaplnily představy, které teď již samovládná komunistická strana do návrhu tohoto zákona vkládala. V souvislosti s plánovaným zrušením zemského zřízení tak žádné další *ad hoc* řešení připraveno, ani komunisty navrhováno, nebylo. Cesta k převedení majetku do státního vlastnictví byla již totalitně jednoduchá a krátká a nepředcházely jí žádné komplikace jako při převádění do majetku země České. „Vydáním zákona č. 280/48 Sb. bylo u nás zavedeno krajské zřízení dnem 1. ledna 1949 a 'Zemský, dříve schwarzenberský majetek' se stal majetkem státu. Zároveň byl převeden do operativní správy ministerstva zemědělství a jeho ústřední úřad se nazýval Podnikové ředitelství státního dříve schwarzenberského majetku.“¹³⁵ Představenstvo bylo rozpuštěno a od 1. června 1949 definitivně zmizelo natrvalo označení „schwarzenberský“ a změnilo se tak i ono ještě zánovní označení podnikového ředitelství na *Podnikové ředitelství státních lesů, statků a průmyslu, se sídlem v Českých Budějovicích*. Již samo toto označení dává tušit, jak bylo s majetkem naloženo dále. Po dalším půl roce byl majetek dnem 1. ledna 1950 rozdělen mezi *Československé státní lesy* a *Československé státní statky*. Agendu podnikového ředitelství převzaly podle náplně činnosti inspektoráty těchto národních podniků v Českých Budějovicích. Pivovary byly začleněny do krajově příslušných složek národního podniku *Československé pivovary*, zámky převzalo ministerstvo školství. Archivy zůstaly zachovány při lesních závodech nejbližších sídlu archivů. Taktéž zbývající majetek jako lomy, továrny a doly byl začleněn do příslušných národních podniků.¹³⁶

Tím byla za převáděním a parcelací někdejšího schwarzenberského majetku ve sledovaném období učiněna definitivní tečka.

¹³⁴ Zálaha, *Likvidace někdejšího schwarzenberského majetku...*, s. 181.

¹³⁵ *Ibidem*; Nejasno v tom, jak označovat vlastníka bývalého majetku mělo i podnikové ředitelství, jak dokazuje jeho dotaz na představenstvo - Příloha č. 9.

¹³⁶ *Ibidem*, s. 182.

Závěr

Dr. Adolf Schwarzenberg stanul ve sledovaném období tváří v tvář dvěma velmi dynamickým režimům, pro které byl jak on sám, tak i jeho rop majetek lákavým cílem. Bezpečnostní složky Třetí říše, dobře si vědomé Schwarzenbergovi vložnosti vůči nacistickému režimu, nakonec našly v jeho prohlášeních záminku pro uvalení nucené správy na veškerý jeho majetek na Němci ovládaném území. Produktivní konglomerát schwarzenberských podniků byl tak poprvé spravován se zřetelem na uspokojení veřejných, režimních zájmů – byl přeorientován dle požadavků války, jeho výnos byl pak určen ve prospěch župy Oberdonau.

Po osvobození republiky byla na majetek uvalena národní správa a československá státní moc začala záhy svými údy nesourodě zasahovat i do podstaty vlastnického práva nepřítomného majitele. Národní frontou vedená národní revoluce měla proměnit Československo v duchu „nezvratného toku dějin“ ve stát národní a sociální. Jedním z rychlých prostředků této proměny měla být konfiskace majetku Němců, zrádců a kolaborantů, která byla však v případě majetku Dr. Adolfa Schwarzenberga, jak nakonec konstatoval i ZNV, nepřípustná. V nových poměrech bylo stále zřejmější, že lidová demokracie nechtěla řešit, *zda* jej jeho obrovského majetku zbavit, *nýbrž jak*. To si uvědomoval i sám majitel a proto se snažil o budoucnosti svého majetku s politickou mocí vyjednávat. Ta však ochotně, za široké shody všech politických stran, vyřešila celou věc jednostranným legislativním zásahem do jeho práv, jenž odůvodnila vedle sociální potřeby obyvatel země České též emotivními argumenty nacionálními a třídními, které přehlušily a omluvily skutečnou sankční povahu zákona. Šlechtic a navíc rodem Němec tak nemohl počítat s ochranou svého majetku, jenž navíc svým rozsahem dle mínění ÚNS neodpovídal „duchu doby“, byť by unikl obecným kategoriím revolučního zákonodárství.

Během sledovaného období byl tak majetek schwarzenberské primogenitury spravován v několika fázích. Správu vlastníka - tedy Dr. Adolfa Schwarzenberga a jeho plnomocníka Dr. Jindřicha Schwarzenberga - vystřídala v srpnu 1940 nucená nacistická správa ve prospěch župy Oberdonau dohlížená lineckým gestapem; jí pak v květnu 1945 prozatímně pověřená, již od června téhož roku pak řádně ustavená, národní správa, která vytrvala až do konce května 1948, kdy správu převzalo za zemi Českou Představenstvo zemského dříve schwarzenberského majetku. Po reorganizaci správy komunisty byl majetek zestátněn (zemská správa byla zrušena) a v roce 1950 definitivně rozdělen mezi

národní podniky. Vlastníkem majetku, uznáme-li zpětné zrušení konfiskačních vyhlášek národními výbory, byl do jeho pozemštění v srpnu 1947 Adolf Schwarzenberg; jeho od něj nezávislým nástupcem pak země Česká, později stát (od roku 1949; vposled pak prostřednictvím jednotlivých národních podniky).

Přelomový zákon č. 143/1947 Sb. z. a n., jenž svou individuální povahou připomíná spíše akt aplikace práva (rozhodnutí o právech a povinnostech), uspokojil všechny zainteresované skupiny - politické strany, zemi Českou i zaměstnance na majetku - kromě jediné - vlastníka bez náhrady (a nakonec i bez důchodu) vyvlastněného majetku. Z dnešního pohledu se jeví obsah i třídní zdůvodnění tohoto zákona zcela v rozporu se zásadami demokratického právního státu, mezi nimiž hraje prim i zásada obecnosti právních předpisů a právo na ochranu soukromého vlastnictví. I v tehdejších ústavních poměrech se zřejmě jen vskutku *stricto sensu* nejednalo o normu protiústavní. Z rámce recentního konstitucionalismu vybočuje přinejmenším ve dvou směrech: (1.) je typickým příkladem extenze legislativy do exekutivy, protože bezpochyby nemíří na předem neurčitý počet obecně charakterizovaných případů, a (2.) v důsledku nařizuje paušální konfiskaci předmětného majetku, aniž by určil delikt, za který je tato (svou povahou) sankce ukládána. A právě geneze, obsah i zdůvodnění *Schwarzenberského zákona* mohou snad být jedním s klíčovými pochopení reality prvních poválečných let.

Dnes, více než šedesát let po schválení Schwarzenberského zákona, stále ještě neustaly na vnitrostátní ani mezinárodní úrovni pokusy o navrácení tohoto majetku do rukou potomků původních majitelů. České restituční normy toto navrácení, i podle judikatury českých soudů, nepřipouští. Je zde nutno poznamenat, že žádný zákon, tím spíše ne norma snažící se napravit skoro půlstoletí staré majetkové bezpráví, není prostředkem absolutní spravedlnosti. Na napravení všech křivd koneckonců restituční zákony *explicite* rezignují. Zpětné paušální posuzování jednání za doby okupace dle úspěšnosti porevoluční majetkové restituce však, jak se snažila dokázat tato práce, v některých případech nespravedlivé jistě je. I před Únorem 1948 totiž existovaly situace, kdy právo neodpovídalo zájmům lidové demokracie a muselo tak ustoupit jejímu ideologickému zaměření, případně se v jeho smyslu proměnit.

Bylo by úspěchem autora těchto řádků, kdyby se podařilo vnést alespoň trochu světla do historického základu tohoto stále živého případu a ubylo tak dezinterpretací a zjevných nesmyslů, které se ohledně něj objevují nejen ve sdělovacích prostředcích.

Summary

Bachelor thesis *The Property of Schwarzenberg Primogeniture (1938-1950)* – *Lex Schwarzenberg* throws light on the fate of the fortune of the elder and wealthier stem of the Schwarzenberg house within just prewar, war and postwar years.

During the surveyed period Dr. Adolf Schwarzenberg, the owner of the largest realty in interwar Czechoslovakia, must have faced two very dynamic state regimes. Security machinery of Nazi Germany finally found a pretension to put his property under a sequestration in 1940. The productive complex of family assets was to be administered for the sake of public, regime interest for the first time. After the liberation of 1945, the property was run by state administration. Czechoslovak national revolution led by the National Front should have changed the country in the spirit of the „irreversible course of history“ into a national and social commonwealth. Schwarzenberg's property could not have been expropriated under Czechoslovak confiscation laws; it was only partially nationalized. Under these circumstances the fact, that the people's democracy did not want to solve *whether* to dispossess the property, but *how* to do it, proved evident. Dr. Schwarzenberg was aware of these new political conditions and started to negotiate a consensual solution with the state. Though the political representatives - with the broad support of all political parties - settled the whole matter by an unilateral legislative interference with the proprietary rights - in form of *Act on Cession of Property of the Hluboká Stem of the Schwarzenbergs to the Czech Country* (an administrative unit of the Czechoslovak Republic), so-called *Lex Schwarzenberg*, which was justified also by national and class arguments, that should have disguised or excuse the factual vindicatory nature of the law. This intervention satisfied all concerned groups - political parties, Czech Country and employees of the concerned enterprises - except for just one - the without compensation expropriated proprietor.

Within the monitored years the property was administered in several phases – the administration of the proprietor was replaced by the Nazi sequestration, after May 1945 then by temporary and later regular national administration which persisted till the appointment of the Board of management (under *Lex Schwarzenberg*) in May 1948. After the communist reorganization of the regional division of the country in 1949 the once Schwarzenberg property was transferred to state ownership and finally in 1950 its management was distributed among individual national enterprises

Seznam pramenů a literatury

Archivní dokumenty

- Státní oblastní archiv Třeboň, pobočka Český Krumlov, fond *Ústřední správa schwarzenberského majetku 1903-1950*, inventář ČK II/9
- Státní oblastní archiv Třeboň, pobočka Český Krumlov, fond *Vnucená správa schwarzenberského majetku 1940-1945*, inventář ČK II/51

Knižní publikace

- *600 let boje o půdu: husitské boje, Bílá hora, selské bouře, nová pozemková reforma*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 1948. 61 s.
- *Karel VI. Schwarzenberg - Torzo díla*. Martin C. Putna. Praha: Torst, 2007. 1216 s.
- *Pekařovské studie*. Eva Kantůrková. Praha: Academia, 1995. 193 s.
- *Slovník veřejného práva československého. Sv. V*. Jiří Hoetzel, František Weyr. Praha: Eurolex Bohemia, 2000. 1098 s.
- *Vývoj práva v Československu v letech 1945-1989*. Karel Malý, Ladislav Soukup. Praha: Karolinum, 2004. 914 s.
- BENEŠ, Zdeněk, et al. *Rozumět dějinám: vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848-1948*. Beneš Zdeněk. Praha: Gallery, 2002. 304 s.
- GRÓNSKÝ, Jan. *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa. II/A (1945-1948)*. Praha: Karolinum, 2002. 235 s.
- GÜRTEL, Hans. *Verstaatlichung und Entschädigung: Grenzfragen der Enteignungs- und Verstaatlichungsgesetzgebung - Verhandlung des Verfassungsgerichtshofes und sein Erkenntnis vom 1. Oktober 1949, B 129/49*. Wien: vlastním nákladem autora, 1949. 52 s.
- KABELE, Jiří. *Z kapitalismu do socialismu a zpět: teoretické vyšetřování přerodů Československa a České republiky*. Praha: Karolinum, 2005. 582 s.
- KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1945-1948. Část 1*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. 153 s.
- KOCIAN, Jiří. *Poválečný vývoj v Československu 1945-1948*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. 75 s.
- KOCIAN, Jiří. *Československá strana národně socialistická v letech 1945-1948: organizace, program, politika*. Brno: Doplněk, 2002. 262 s.
- KŘEN, Jan. *Dvě století střední Evropy*. Praha: Argo, 2006. 1109 s.
- KUKLÍK, Jan. *Mýty a realita tzv. „Benešových dekretů“: dekrety prezidenta republiky 1940-1945*. Praha: Linde, 2002. 511 s.
- KUKLÍK, Jan, et al. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009. 727 s.
- KVAČEK, Robert. *Osudná mise*. Praha: Naše vojsko, 1958. 240 s.
- MALÍŘ, Jiří, et al. *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004. 2. díl, Období 1938-2004*. Brno: Doplněk, 2005. 798 s.
- MALÝ, Karel, et al. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Linde, 2003. 673 s.
- MARCUS, Antonín. *Rod knížat ze Schwarzenberku*. Třeboň: Svaz českých úředníků a zřízenců knížete ze Schwarzenberku, 1936. 81 s.

- MUK, Jan. *Po stopách národního vědomí české šlechty pobělohorské*. Praha: Československá národní demokracie. Politický klub, 1931. 159 s.
- PEKAŘ, Josef. *Omyly a nebezpečí pozemkové reformy*. Praha: Vesmír, 1923. 79 s.
- PEROUTKA, Ferdinand. *Tak, nebo, tak*. Praha: Borový, 1947. 223 s.
- RAK, Jiří. *Bývali Čechové ... (české historické mýty a stereotypy)*. Jinočany: H&H, 1994. 148 s.
- RENNERT, Jan. *Československá strana lidová 1945-1948*. Brno: Prius, 1999. 101 s.
- zu SCHWARZENBERG, Karl. *Geschichte des reichsständischen Hauses Schwarzenberg*. Neustadt an der Aisch: Verlag Degener & Co., 1963. 393 s.
- SYKORA, Otto. *Probleme der Verstaatlichung in Österreich* in Wiener Soziale Woche <9, 1963, Wien>. Wien: Verein für Sozial- und Wirtschaftspolitik, 1963. 77 s.
- SLÁDEK, Milan. *Němci v Čechách : německá menšina v českých zemích a Československu 1848-1946*. Praha: Pragma, 2002. 205 s.
- ŠKUTINA, Vladimír. *Český šlechtic František Schwarzenberg*. Praha: Rozmluvy, 1990. 271 s.
- VEBER, Václav. *Osudové únorové dny: 1948*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. 426 s.
- VYKOUKAL, Jiří, et al. *Východ: vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944-1989*. Praha: Libri, 2000. 860 s.
- WEBER, Wilhelm. *Die Verstaatlichung in Österreich*. Berlin: Duncker & Humblot, 1964. 501 s.
- ZÁLOHA, Jiří. *Stručné dějiny rodu knížat ze Schwarzenberku*. Hluboká nad Vltavou: Historický spolek Schwarzenberg, 1991. 17 s.
- ZÁLOHA, Jiří. *Stručné dějiny Českokrumlovska*. Český Krumlov: Okresní komise regionálních dějin při OV KSČ, 1983. 150 s.

Články a studie

- FIEREDER, Helmut. Schwarzenbergische Güter in der Zeit der NS-Gewaltherrschaft. In *Jihočeský sborník historický 71*. České Budějovice: Jihočeské muzeum, 2002. s. 269-271. (orig. in *Oberösterreichische Heimatblätter*. 54.2000)
- HULÍK, Martin. S německým jménem a českým osudem. *Obnovená Tradice*. 2003, roč. 14, č. 28, s. 32-40. (orig. in *Český zahraniční časopis POLYGON*. 2002. č. 5, s. 46-53)
- KALKUŠOVÁ, Slávka. Vzpomínka na padesáté výročí úmrtí JUDr. Adolfa Schwarzenberga: Kdo chce psa bít, hůl si vždycky najde. *Obnovená Tradice*. 2000, roč. 11, č. 21, s. 44-51.
- KALKUŠOVÁ, Slávka. Historie jedné státní návštěvy na panství hlubockých Schwarzenbergů v předvečer II. světové války. *Obnovená Tradice*. 2001, roč. 12, č. 23. s. 43-47.
- KALKUŠOVÁ, Slávka. Otazníky kolem vyvlastnění hlubocké větve Schwarzenberků v letech 1945 - 1950. *Obnovená Tradice*. 2001, roč. 12, č. 24. s. 21-29.
- KALKUŠOVÁ, S., NIKEDNEY, A. Lex Schwarzenberg a co mu předcházelo. *Obnovená Tradice*. 1994, roč. 5, č. 10, s. 5-9.

- KOBLASA, Pavel. Glosa k pozemkové reformě na majetku primogenitury. *Obnovená Tradice*. 2000, roč. 11, č. 22, s. 64.
- KOBLASA, Pavel. Projednání pozůstalosti Jana knížete ze Schwarzenbergu. *Obnovená Tradice*. 2000, roč. 11, č. 22, s. 49.
- NIKEDNEY, Antonín . JUDr. Jindřich Schwarzenberg (1903-1965). *Obnovená Tradice*. 1994, roč. 4, č. 9, s. 1-4.
- NIKEDNEY, Antonín . Lex Schwarzenberg a co mu předcházelo. *Obnovená Tradice*. 1994, roč. 4, č. 10, s. 5-30.
- SOUKUP, Ladislav. "Lex Schwarzenberg": mimořádný případ vyvlastnění nemovitého majetku v roce 1947. In KLÍMA, Karel, et al. *Pocta Jánů Gronského* . Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. s. 79-85.
- TARABA, Karel. Boj o čtyři miliardy. *Dnešek*. 2006, č. 36, roč 1, s. 567-570.
- ZÁLOHA, Jiří. Hospodaření na někdejší schwarzenberském majetku v Čechách v letech 1938 až 1945. In *Jihočeský sborník historický 35*. České Budějovice: Jihočeské muzeum, 1966. s. 58-70.
- ZÁLOHA, Jiří. Likvidace někdejšího schwarzenberského majetku v Čechách. In *Jihočeský sborník historický 35*. České Budějovice: Jihočeské muzeum, 1966. s. 174-182
- ZÁLOHA, Jiří. Lex Schwarzenberg - Ještě jednou k zákonu č. 143/1947 Sb. *Obnovená Tradice*. 1993, roč. 3, č. 7, s. 22.

Periodika

- *Dnešek*. Praha: Sdružení kulturních organizací, roč. 1946-1948
- *Haló noviny*. Praha: Futura, roč. 2003
- *Jihočeská Pravda*. České Budějovice: Komunistická strana Československa, roč. 1945-1947
- *Obzory: týdeník pro politiku a kulturu*. Praha: Lidová demokracie, roč. 1945-1948

Internetové zdroje

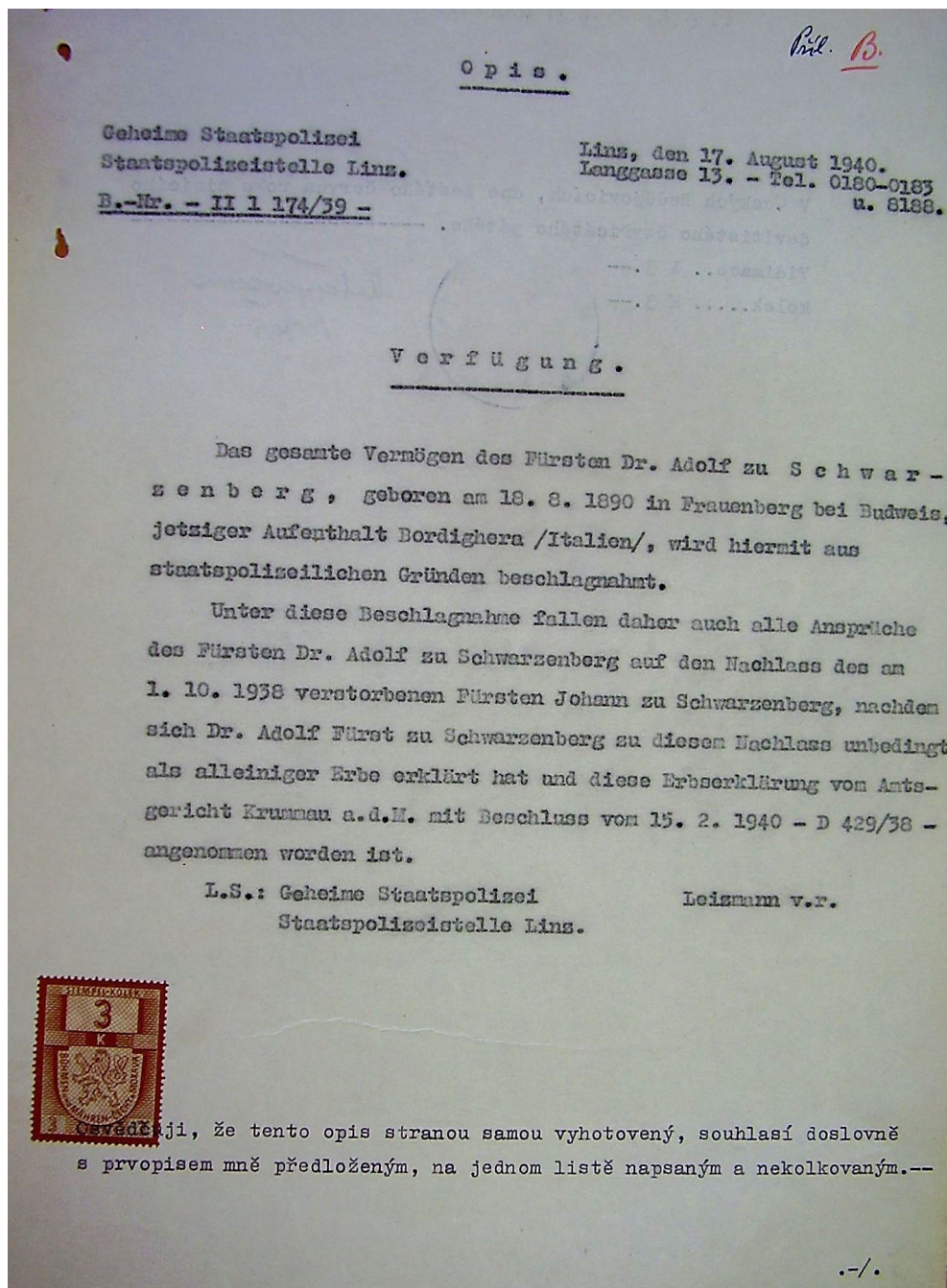
- *Parlament České republiky. Digitální repositář* [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=82>>.
- *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. Dostupný z WWW: < <http://www.mzv.cz> >.
- Státní zámek Hluboká - národní kulturní památka [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.zamek-hluboka.eu>>.
- *Město Český Krumlov - informační systém cestovního ruchu* [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckrumlov.info>>.
- *Historie rodu Schwarzenbergů* [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.schwarzenberg.cz/historie>>.
- *Zamítnutá restituce: Případ Adolfa Schwarzenberga* [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.restitution.cz/history/indexcz.html>>.
- *Obnovená Tradice. Časopis Historického spolku Schwarzenberg* [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.hss.barok.org>>.
- *Historický spolek Schwarzenberg*[online]. Dostupný z WWW: <<http://spolek-schwarzenberg.ic.cz>>.
- Kohoutí kříž - Jihočeská vědecká knihovna (web věnovaný šumavské německé literatuře) [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.kohoutikriz.org>>.

- *Das Österreichische Institut für Menschenrechte* [online].
Dostupný z WWW: <<http://www.menschenrechte.ac.at>>.
- *Office of the High Commissioner for Human Rights* [online].
Dostupný z WWW: < <http://www.ohchr.org> >.

Seznam příloh

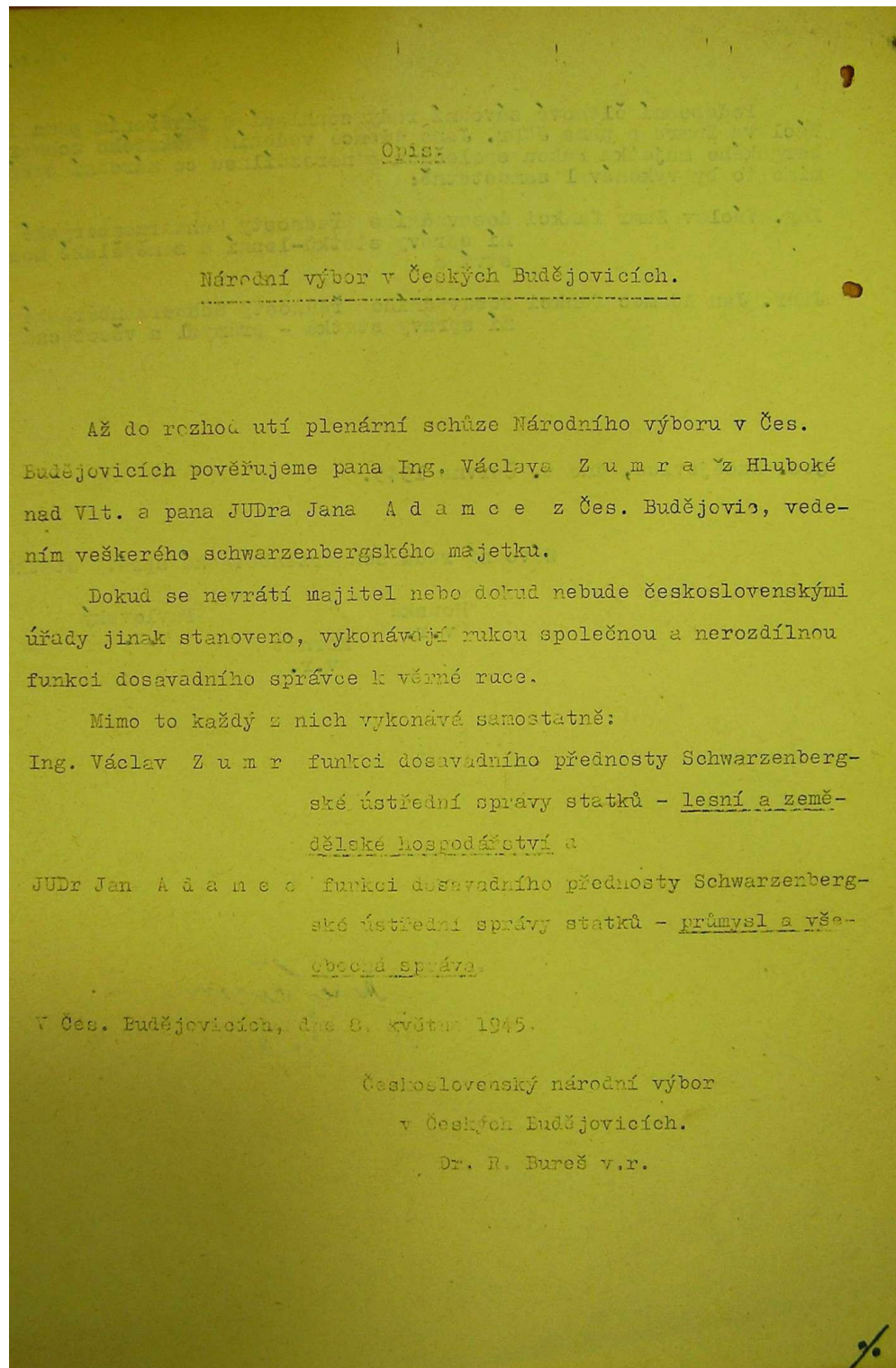
- Příloha č. 1: Opis rozhodnutí gestapa o zabavení majetku Dr. Adolfa Schwarzenberga ze 17. srpna 1940 (v německém jazyce)
- Příloha č. 2: Prozatímní pověření Ing. Zumra a Dr. Adamce vedením schwarzenberského majetku Národním výborem v Českých Budějovicích ze dne 8. května 1945
- Příloha č. 3: Dopisy Jana Masaryka a Karla Hudce
- Příloha č. 4A: Lovosičtí zaměstnanci podnikové radě, 1. říjen 1945
Příloha č. 4B: Pražští zaměstnanci podnikové radě, 1. říjen 1945
- Příloha č. 5: Autentické znění původního návrhu poslance Vilíma z února 1947 s důvodovou zprávou
- Příloha č. 6: Společná zpráva výborů zemědělského, právního, průmyslového a rozpočtového o návrhu poslance Vilíma, předložena plénu Ústavodárného shromáždění dne 10. července 1947, kdy byl též v přiloženém znění schválen upravený Vilímův návrh (po vyhlášení z. č. 143/1947 Sb.z.a n.)
- Příloha č. 7: Výměr Okresního národního výboru v Českých Budějovicích ze dne 12. února 1948 konstatující zrušení konfiskace dle dekretu č.12 (s adresou dr. Adolfa Schwarzenberga)
- Příloha č. 8: Úvodní list z Jednacího řádu Představenstva zemského, dříve schwarzenberského majetku
- Příloha č. 9: Dotaz podnikového ředitelství představenstvu, jak má být označován ve smlouvách a jiných listinách vlastník bývalého schwarzenberského majetku, 9. leden 1949
- Příloha č. 10A: Zjednodušený rodokmen rodu Schwarzenbergů od 17. století
Příloha č. 10B: Zjednodušený rodokmen primogenitury ve 20. století

Přílohy

Příloha č. 1: Opis rozhodnutí gestapa o zabavení majetku Dr. Adolfa Schwarzenberga

(zdroj: Státní oblastní archiv Třeboň, pobočka Český Krumlov; fond , fond *Vnucená správa schwarzenberského majetku 1940-1945*)

Příloha č. 2: Prozatímní pověření Ing. Zumra a Dr. Adamce vedením schwarzenberského majetku Národním výborem v Českých Budějovicích ze dne 8. května 1945

(zdroj: Státní oblastní archiv Třeboň, pobočka Český Krumlov; fond *Ústřední správa schwarzenberského majetku 1903-1950*)

Příloha č. 3: Dopisy Jana Masaryka a Karla Hudce

MINISTR ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ

8. X.1945

Milý příteli,

dostal jsem nejen od Vás, ale z několika stran dotazy na Dr. Adolfa Schwarzenberga. Viděl jsem ho v Novém Yorku za vojny několikrát. Není zdrav a vypadá to trochu jako angina pectoris. Udělal doktorát na Columbijské universitě, což mi hodně imponovalo.

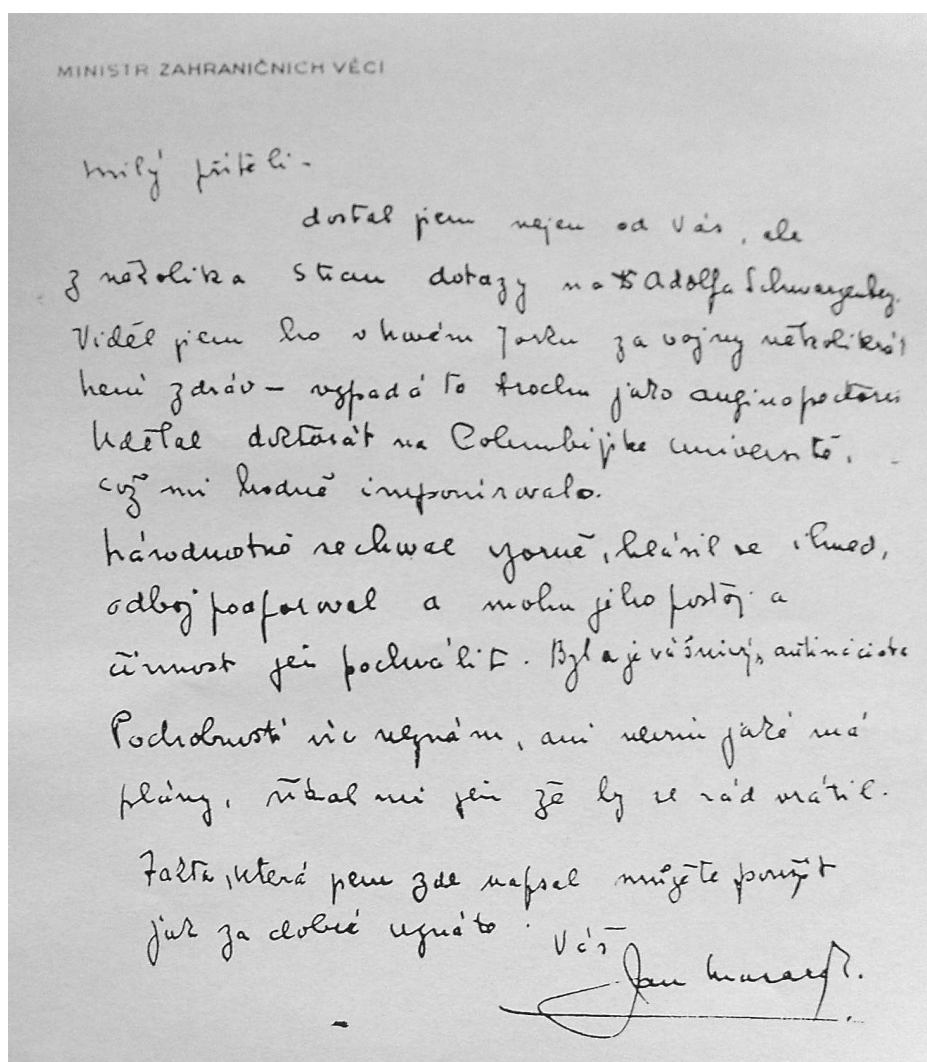
Národnostně se choval výborně, hlásil se ihned, odboj podporoval a mohu jeho postoj a činnost jen pochválit. Byl a je vášnivým antinacistou.

Podrobností víc nemám, ani nevím, jaké má plány, říkal mi jen, že by se rád vrátil.

Fakta, která jsem zde napsal, můžete použít, jak za dobré uznáte.

Vás

[podepsán] Jan Masaryk

Generální konzulát Československé republiky
New York
No. 5.652 Hu

15. dubna 1946

Věc: Dr. Adolf Schwarzenberg
šetření o chování za války

Tamní. 7.115/V-2 z 23. ledna 46..

Ministerstvu zahraničních věcí
Československé republiky
v Praze.

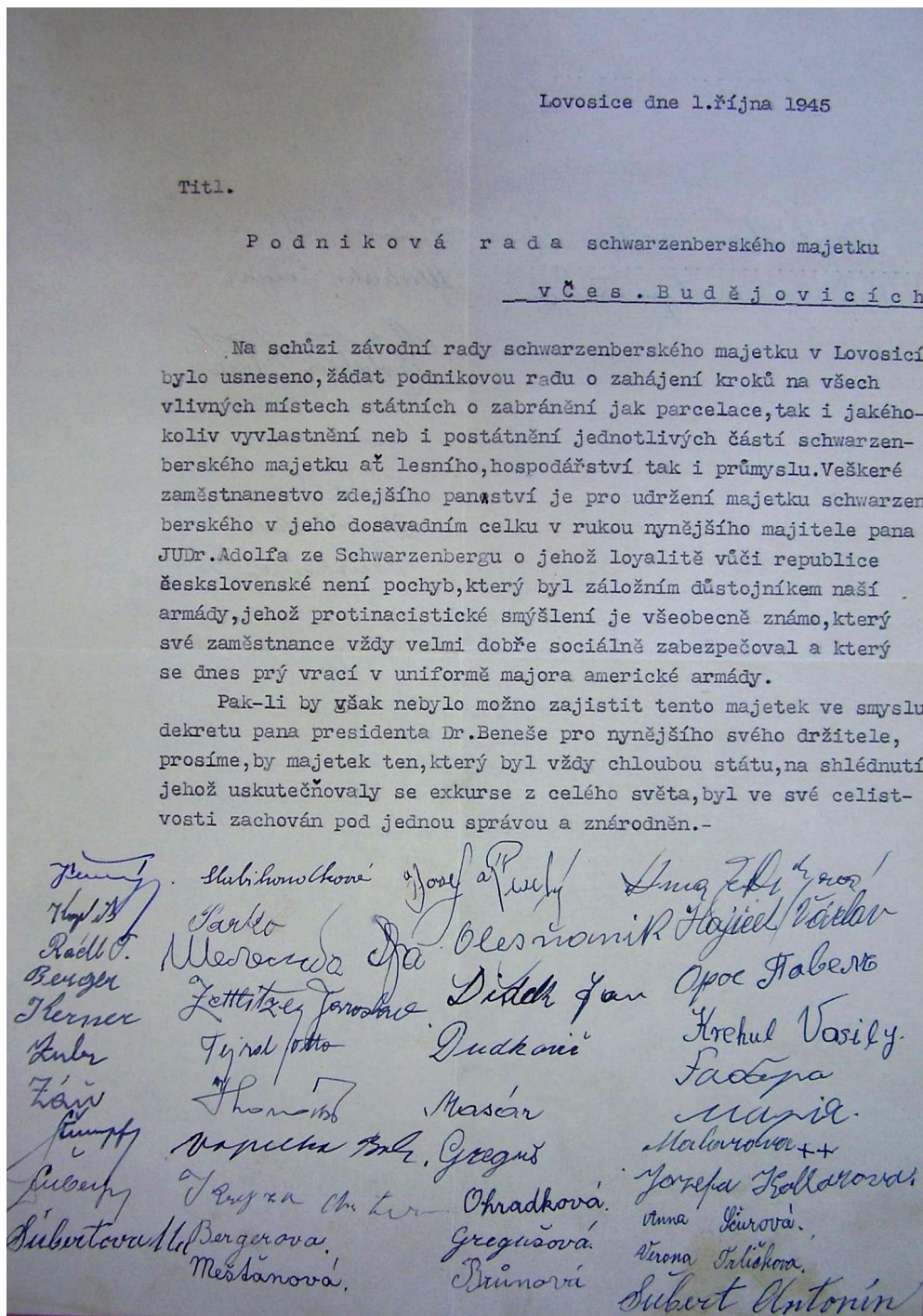
Podepsaný byl ve styku s Dr. Adolfem Schwarzenbergem po celou dobu jeho pobytu ve Spojených státech a může dosvědčiti, že Dr. Schwarzenberg vystupoval vždy jako Čechoslovák a působil hlavně v americké společnosti, kde ostře mluvil a vystupoval proti nacistickému Německu. Dr. Schwarzenberg nepokrytě projevoval toto své smýšlení již v letech 1941 a 1942, kdy válečná situace byla velmi těžká a kdy mnozí z těch, kteří dnes hlásají své t. zv. demokratické smýšlení, tehdy z opatrnosti mlčeli. Již v té době Dr. Schwarzenberg neustále prohlašoval, že se chce vrátit "domů".

Podepsanému je též známo, že Dr. Schwarzenberg věnoval peníze na různé dobré účele.

Generální konsul
podpis v.r.

(zdroj: *Případ Adolfa Schwarzenberga: Dokumenty* [online]. 2004 [cit. 2008-09-08]. Dostupný z WWW: <http://www.restitution.cz/docs/indexcz32.html>, v případě autentické podoby dopisu Jana Masaryka pak *Obnovená Tradice*. 1994, roč. 4, č. 10, s. 2)

Příloha č. 4A: Lovosičtí zaměstnanci podnikové radě, 1. říjen 1945

(zdroj: Státní oblastní archiv Třeboň, pobočka Český Krumlov; fond Ústřední správa schwarzenberského majetku 1903-1950)

Příloha č. 5: Autentické znění původního návrhu poslance Vilíma z února 1947 s důvodovou zprávou**Ústavodárné Národní shromáždění republiky Československé 1947.****2. zasedání****433.****Návrh****poslance Vilíma a druhů****na vydání zákona****o převodu vlastnictví majetku hlubocké větve Schwarzenbergů na zemi Českou.**

Podepsaní navrhuji: Ústavodárné Národní shromáždění rač se usnísti na tomto zákoně:

Zákon**ze dne..... 1947****o převodu vlastnictví majetku hlubocké větve Schwarzenbergů na zemi Českou.**

Ústavodárné Národní shromáždění republiky Československé usneslo se na tomto zákoně:

§ 1.

(1) Vlastnictví majetku rodu Schwarzenbergů, větve t. zv. primogenitury na Hluboké n. Vlt., pokud se tento nachází v zemi České, přechází v rozsahu stanoveném v odst. 2 ze zákona na zemi Českou.

(2) Majetkem podle odst. 1 rozumí se nemovitý majetek zemědělský, lesní, rybníční, průmyslový, obchodní a živnostenský, zapsaný knihovně na Josefa Adolfa knížete ze Schwarzenbergů, Jana knížete ze Schwarzenbergů a dr. Adolfa Schwarzenberga, v to počítaje všechny budovy a zámky s jejich zařízením, se všemi právy a závazky, dále živý i mrtvý inventář se zásobami a konečně veškeren provozní kapitál.

(3) Pro posouzení, které majetkové části přecházejí podle odst. 1 a 2 na zemi Českou, jest rozhodným stav ke dni 9. května 1945. Předmětem převodu nejsou nemovitosti nabyté osobami třetími podle zák. č. 215/19 Sb. z. a n. a zákonů jej doplňujících. Zábor podle tohoto zákona k předmětům v odst. 1 a 2 uvedeným, pokud nebyly dosud převedeny na osoby třetí, se ruší.

(4) Změny, provedené v majetku nebo jeho částech po 9. květnu 1945 jsou neplatné, byly-li zemským národním výborem v Praze proti nim nejpozději do šesti měsíců ode dne účinnosti tohoto zákona vzneseny námitky.

§ 2.

(1) Majetek v § 1 uvedený bude spravován jako celek podle směrnic zemského národního výboru v Praze.

(2) Části nemovitého majetku v § 1 uvedeného, o nichž zemský národní výbor v Praze uzná, že jich není pro celek zapotřebí, mohou býti zemi Českou zcizeny nebo v dohodě s ministerstvem zemědělství přiděleny uchazečům podle platných přidělových předpisů.

(3) Země Česká jest povinna pečovati o historické památky, jichž vlastnictví nabyla na základě tohoto zákona.

§ 3.

(1) Zaměstnancům na majetku v § 1 jmenovaném, zůstávají zachovány jejich služební a pracovní smlouvy se všemi nároky nabytými podle dosavadních, pro ně platných služebních předpisů.

(2) Veškerá zařízení ve prospěch zaměstnanců, jako nadace, fondy a pod., přebírá země Česká a spravuje a dotuje je dosavadním způsobem z dosavadních zdrojů ve prospěch převzatých zaměstnanců, jakož i osob, požívajících starobní, nemocenské, sirotčí nebo jiné důchody.

(3) Povinnost poskytovat z prostředků, plynoucích z hospodaření na majetku v § 1 jmenovaném starobní, nemocenské, vdovské, sirotčí a jiné důchody, přechází dnem účinnosti tohoto zákona na zemi Českou.

§ 4.

Vklad vlastnického práva, jakož i veškerých jiných práv, podle ustanovení § 1 ve prospěch země České provedou soudy nebo úřady, u nichž se vedou veřejné zápisy o nemovitém majetku nebo jiných právech na žádost zemského národního výboru v Praze.

§ 5.

(1) O výši a způsobu náhrady bude rozhodnuto vládním nařízením.

(2) K úhradě této náhrady, po případě k úhradě nákladů investičních a provozních, může země Česká vydati prostřednictvím Zemské banky v Praze 3% dluhopisy, umořitelné slosováním nejdéle v 50 letech. K úmoru a zúročení této půjčky může být použito prostředků zemského rozpočtu, pokud nedostačí výnos převedeného majetku.

(3) Náhrada nebude poskytnuta v případech v nařízení uvedených.

§ 6.

Veškerá jednání a úkony k provedení tohoto zákona jsou osvobozeny od daní, dávek a poplatků.

§ 7.

Tento zákon nabývá účinnosti dnem vyhlášení; provedou jej všichni členové vlády.

Důvodová zpráva.

Část všeobecná.

Převodu podrobený majetek jihočeských Schwarzenbergů představuje svoji rozlohou tak ohromný komplex nemovitostí, že se všeobecně pocítuje potřeba vyřešití vlastnické poměry k této majetkové podstatě způsobem, který by odpovídal novému duchu hospodářské a sociální struktury Československé republiky. Nelze proto připustit, aby vlastnictví tak nesmírného nemovitého majetku zůstalo i nadále soustředěno v rukách jednotlivce, a to tím spíše, že postup správy tohoto panství v minulosti není právě nejlepší zárukou, že by majetek byl v budoucnosti veden výlučně a jednoznačně v duchu českém, když ani v osobách vlastníků není beze všech pochyb prokázána naprostá a ryzí česká jejich národnost. Dr. Adolf Schwarzenberg byl při sčítání lidu v r. 1930 - patrně svým zaměstnancem - hlášen jako osoba nepřítomná, národnosti německé. Ve sboru vedoucích úředníků jeho panství byli po celou dobu první republiky vynikající měrou zastoupeni vždy také úředníci národnosti německé, naposled mimo jiné na př. dva u pěti ústředních ředitelů.

Jest tudíž pravděpodobné, že i při jakékoli nové pozemkové reformě by muselo dojít k zásahu do Schwarzenberského vlastnictví, což by bylo nezbytně spojeno s roztržením a dalším dělením tohoto majetku.

Vážné důvody veřejného zájmu však mluví pro jeho zachování jakožto nedílného celku, vzájemně se doplňujících hospodářských odvětví v průběhu staletí harmonicky narostlých a pro udržení všech českých zaměstnanců jako celku na tomto majetku, aby jich mohlo být použito při zachování všech jejich nabytých práv jako odborného a vyškoleného aparátu k dalšímu zdárnému provozu všech odvětví tohoto majetku.

Tento majetek, vytvořený dlouholetým vývojem, byl svým tvůrcem účelně stmelěn v organický celek, v němž prvovýroba jest doplňována výrobou odvozenou a kde všechna výrobní odvětví se vzájemně doplňují a jsou skloubena v harmonický a tím soběstačný celek, jehož produktivita jest podložena a podmíněna onou důmyslnou, po staletí budovanou skladbou jednotlivých součástí v dnešní majestátní celek.

Vyžaduje-li nyní duch doby, aby správa tohoto majetku byla řízena jediné a výhradně s hlediska potřeb našeho lidu, bude nutno učinit opatření, která by především umožnila jednak zachování jeho produktivity a jednak zachování dosavadní sociální úrovně všech českých zaměstnanců tohoto panství.

Splnění obou těchto základních předpokladů, které jsou veřejným zájmem, jest možné jediné tehdy, bude-li majetek, jak osnovou navrhováno, převeden jako **celek** na zemi Českou. Jakékoli dělení a parcelování tohoto přirozeného a vzájemně hospodářskými vztahy skloubeného celku by přivodilo nezbytně jeho hospodářské rozrušení a zapříčinilo neproduktivitu a nerentabilitu rozdělených částí. Jmenovitě by tyto důsledky nastaly, kdyby snad u příležitosti chystané pozemkové reformy mělo dojít k rozparcelování zemědělského majetku tohoto panství a k pohlcení jeho lesního majetku státní lesní správou. V tomto případě by celý rozsáhlý průmyslový sektor Schwarzenberského panství - znárodnění jednotlivě nepodléhající - hospodářsky odumřel a zůstal spolu se všemi zámky a historickými stavbami, o sobě přirozeně neproduktivními, trvalým balastem státu.

Naproti tomu bude-li majetek ten převeden jako celek do správy země české, jest splnění sledovaného cíle v každém směru zaručeno. Produktivita je tímto způsobem zabezpečena a sociální vymoženosti zaměstnanců nebudou při tom dotčeny. Navrhované řešení skýtá ještě další výhodu, že pokládá solidní základ k vybudování majetkového substrátu země České, která bude také nejlepším strážcem tohoto majetku a garantem jeho národního i sociálního poslání.

Zvláštní a neméně důležitý význam tohoto převodu nutno však spatřovati v tom, že by se tak zvětšil zdroj vlastních příjmů země České a základ pro její případné úvěrové operace. Země Česká vlastní už dnes na 3.000 ha zemědělského a lesního majetku, účelně zapojeného do sociálních, kulturních i hospodářských úkolů, které jí jsou dány. Takto je země České umožněno vydržování ústavů pro choromyslné, polepšoven, donucovacích pracoven, ústavů pro hluchoněmé, pomologického ústavu a celé řady zemědělských škol. Země Česká vydrží dále zemskou porodnici a nemocnici a hradí nedobytné léčebné v nemocnicích Čech. Těchto úkolů v zemi stále přibývá a v budoucnosti ještě značně přibude, proto je nezbytné, aby její pozemkový majetek, z jehož výnosu se tyto výdaje do značné míry hradí, byl podstatně zvětšen. Už v nejbližší době bude země Česká nucena rozšířit stav svých ústavů pro plicně choré, dále ozdraven a ústavů pro péči o mládež. K tomuto účelu musí nezbytně získat vhodné budovy, parky a dvory. Na přiděl takových objektů s příslušnou hospodářskou základnou lesní nebo zemědělskou nebylo pamatováno při první pozemkové reformě a není naň pamatováno ani v zákoně o konfiskaci a rozdělení majetku

Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů. Proto převedení majetku Schwarzenberského do vlastnictví země nutno posuzovat současně jako nejhodnější východisko ze situace, která zemi staví do naprosté závislosti na prostředcích ze státní pokladny.

Zámky a paláce Schwarzenbergova panství, pokud nejsou výlučně historickými památkami, jsou vhodnými objekty pro výše zmíněné zemské ústavy. Zatím co dosud byly s hlediska hospodářských a sociálních zájmů státu zcela nevyužity a tak majetek lesní a zemědělský jen zatěžovaly, budou v rukách země plně využity ku prospěchu státu a výtěžku půdy, jež s nimi souvisí, bude moci býti ve zvýšené míře použito ke krytí provozu v těchto ústavech.

Má-li býti majetek zachován a provozován jako celek a splněny i ostatní, osnovou sledované cíle, není na druhé straně možné kromě země České nalézt k tomu účelu způsobitějšího provozovatele. Tímto by se zejména nemohl stát ani stát, ježto jde o činnost mnohostrannou, kterou by bylo dlužno podříditi různým hospodářským střediskům. Také nelze s ohledem na rozsáhlost majetku svěřiti jeho správu jednotkám neb korporacím nižšího druhu.

Část zvláštní.

K § 1.

Předmětem převodu jest veškerý nemovitý majetek hlubocké větve rodiny Schwarzenbergů v Čechách, který tvoří nemovitosti zapsané částečně ještě na Adolfa Josefa Schwarberga, dále na Jana Schwarzenberga a dr. Adolfa Schwarzenberga, a to majetek nalézající se v zemi České a sloužící hospodářství zemědělskému, lesnímu, rybníčnímu, průmyslovému, obchodnímu a živnostenskému (tedy i firmy, pokud vlastníkem nebo spoluvlastníkem jest některý z předu jmenovaných), se vším příslušenstvím, t. j. s veškerými stavbami, budovami a zámky na něm postavenými a jejich zařízení, se živým a mrtvým inventářem, se všemi právy a závazky. Jde o nemovitý majetek v celkové výměře cca 55.000 ha.

Majetek tento byl podroben již prvé pozemkové reformě a podle jejích výsledků byla část jeho, zejména průmyslové závody nesouvisející s hospodařením na zabrané zemědělské a lesní půdě, vyloučena ze záboru podle § 3 záborového zákona, část byla propuštěna ze záboru podle § 11 záborového zákona, další nemovitosti pak byly ponechány majiteli podle § 20 přidělového zákona a část podléhá dosud záboru. Za okupace byl majetek schwarzenberský zabrán německou správou a nyní je spravován národní správou podle dekretu presidenta republiky ze dne 19. května 1945, č. 5 Sb. Jde tudíž o majetek, který by mohl býti vrácen vlastníku podle ustanovení zákona ze dne 16. května 1946, č. 128 za předpokladu, že jsou tu věcné i osobní podmínky a za dalšího předpokladu, že tím nebudou ohroženy důležité zájmy veřejné (§ 6 cit. zák.). Restituci by bylo lze zabrániti sice pouhým správním aktem, ježto však nutno učiniti opatření, aby se předešlo tříštění majetku a porušení nabytých práv zaměstnanců, byla k tomu účelu volena forma zákona.

Pro posouzení, které majetkové části a která příslušenství jsou zde zahrnuta, jest rozhodným stav ke dni 9. května 1945.

Z převodu jsou vyňaty nemovitosti, jichž dříve nabyly osoby třetí podle zákona záborového nebo zákonů jej doplňujících, u nichž však není dosud proveden knihovní pořádek. Tam, kde zábor byl sice již vysloven, avšak nemovitost nebyla dosud převedena na nového nabyvatele, prohláší se osnova zábor ve prospěch státu za zrušený.

Movitý majetek dosavadních vlastníků, který netvoří příslušenství nemovitostí nahoře uvedených, jako na př. osobní věci majitele, osobní konta, osobní cenné papíry, vklady a pod., zůstává tímto zákonem nedotčen.

Převod se netýká nemovitého majetku, který se nachází na Moravě nebo jinde než v Čechách.

K § 2.

Veškerý jmenovaný majetek tvoří nedílný celek a pro jeho správu vydá zemský národní výbor v Praze podrobné směrnice. Části nemovitého majetku, o nichž zemský národní výbor v Praze uzná, že jich není pro celek zapotřebí, mohou býti buď zemi Českou přímo zcizeny, nebo v dohodě s ministerstvem zemědělství použity k provedení drobného přidělu uchazečům kvalifikovaným podle dekretu presidenta republiky ze dne 21. VI. 1945, č. 12 Sb. a ze dne 20. července 1945, č. 28 Sb.

Odpadá nutnost ponechávati zemi České jako veřejnoprávnímu činiteli v platnosti podmínky, plynoucí z prvé pozemkové reformy a uložené soukromoprávnímu držiteli k hájení veřejných zájmů. Naproti tomu jest žádoucí, aby pozemky, jichž je nezbytně třeba k podpoře stavebního ruchu a provedení komunikací a jiných veřejných staveb, jakož i části majetku, které jsou postradatelné pro nedílné hospodaření na celku, byly použity ať již cestou přidělu či přímým prodejem k uspokojení uchazečů z řad činitelů veřejnoprávních i kvalifikovaných osob fyzických.

K ochraně historických památek, jimiž majetek Schwarzenbergů oplývá, jest do osnovy vloženo ustanovení odst. 3.

K § 3.

Osoby na převedeném nemovitém majetku zaměstnané, budou převzaty zemi Českou do služeb za stejných služebních a pracovních podmínek, jako dosud měly, právě tak i osoby požívající starobní, nemocenské, sirotčí, vdovské nebo jiné důchody. Veškerá zařízení ve prospěch převzatých zaměstnanců, jako nadace, fondy a pod. přebírá

země Česká a spravuje a dotuje je podle dosavadního způsobu z vlastních prostředků. Právě tak je země Česká zavázána k poskytování všech důchodů uvedených shora.

K § 4.

Zápis přechodu vlastnického práva na zemi Českou provedou soudy, u nichž se vedou veřejné knihy o majetku nahoře uvedeném, a to na žádost zemského národního výboru v Praze. Totéž platí o změnách, které bude nutno provést v rejstříku firemním, patentním, v rejstříku ochranných vzorků a jiných veřejných zápisech.

K § 5.

Za nemovitý majetek v § 1 uvedený bude zemí Českou poskytnuta náhrada. K jejímu přesnému vyčíslení, ježto toto si vyžádá určitých příprav a určité doby, je volena forma vládního nařízení. Bylo by však na škodu věci, aby tím bylo zdržováno převedení majetku na zemi Českou, čímž by vznikla i nejistota v řadách zaměstnanců a ve vedení provozu, což by jistě nebylo na prospěch řádnému hospodaření. Tam, kde by snad bylo nutno, aby některý objekt byl převzat ze zvláštních důvodů bez náhrady, jest zapotřebí již v zákoně samotném pamatovat, ježto vyvlastnění bez náhrady jest přípustné pouze zákonem. Tomuto účelu slouží odst. 3. Určení takových výjimečných objektů jest ponecháno vládnímu nařízení.

V Praze dne 22. února 1947.

Vilím,

Sedlák, Beneš, Cígler, Kubát, Holub, Kaplan, Kovář, Smejkal, dr. Erban, Bezděk, Hatina, dr. Bláha, dr. John, Görner, Frlička, inž. Jankovcová, Hladký, Sajal, E. Erban, Sluka, dr. Jelínek, Pažoutová, Doležel, Skaunic, Pavlán.

(zdroj: *Parlament České republiky. Digitální repositář: Ústavodární NS RČS 1946-1948, tisk 433* [online]. 2001 [cit. 2009-02-12]. Dostupný z WWW: http://www.psp.cz/eknih/1946uns/tisky/T0433_00.htm)

Příloha č. 6: Společná zpráva výborů zemědělského, právního, průmyslového a rozpočtového o návrhu poslance Vilíma, předložena plénu Ústavodárného shromáždění dne 10. července 1947, kdy byl též v příloženém znění schválen upravený Vilímův návrh (po vyhlášení z. č. 143/1947 Sb.z.a n.)

Ústavodárné Národní shromáždění republiky Československé 1947.

3. zasedání.

723.

**Společná zpráva
výborů zemědělského, právního, průmyslového a rozpočtového
o návrhu poslance Vilíma a druhů (tisk 433)
na vydání zákona
o převodu vlastnictví majetku hlubocké větve Schwarzenbergů na zemi Českou.**

Zemědělský výbor projednal osnovu návrhu zákona (tisk 433) ve své schůzi dne 22. dubna 1947, právní výbor ve schůzi dne 1. července 1947, průmyslový a rozpočtový výbor projednaly zmíněný návrh ve svých schůzích dne 2. července 1947.

V návrhu učinil zemědělský výbor změny a doplňky, kterých se právní výbor co do obsahu přidržel a přičinil změny rázu právního. Průmyslový výbor schválil osnovu ve znění dohodnutém ve výboru zemědělském a právním a výbor rozpočtový, zplnomocněn jednáním předchozích výborů, upravil ve dvou paragrafech otázku náhradovou a daňovou.

Všechny čtyři jmenované výbory doporučují ústavodárnému Národnímu shromáždění ke schválení upravený návrh zákona (tisk 433) tak, jak je zřejmý z připojeného celkového znění, které je nerozlučnou součástí této zprávy.

K § 6 nynějšího znění připojil právní výbor výklad, že zemědělský referent zemského národního výboru v Praze nevčítá se do šestnáctičlenného představenstva. Současně bylo zdůrazněno ve smyslu usnesení zemědělského výboru, že do směrnic zemského národního výboru v Praze má být pojata ustanovení, že obvody lesní služby dohledací v oblasti tohoto majetku upraví ministerstvo zemědělství v dohodě se zemským národním výborem tak, aby byl zajištěn bezprostřední dohled lesodohledacích orgánů ministerstva zemědělství.

Pokud jde o funkce členů představenstva, bylo zdůrazněno, že jsou to funkce čestné.

V § 1, odst. 2 návrhu připojují výbory výklad, že jde o majetek, který zní v pozemkových knihách na jméno Dr. Adolf Schwarzenberg. Tento zápis z prvé republiky byl v okupaci změněn na Dr. Adolf Fürst zum Schwarzenberg. Jde o tutéž osobu. Vložka 218 Kunžvart je Schwarzenberský pivovar ve Vimperku, který zní na jméno Jan Schwarzenberg (otec zemřel 1. října 1938) a rovněž Jan kníže ze Schwarzenbergu. Další vložky znějí na jména Adolf Josef Schwarzenberg (děd - zemřel 5. října 1914) - Jan Schwarzenberg, Jan kníže ze Schwarzenbergu a Adolf Josef kníže ze Schwarzenbergu. Majetek Jana Adolfa Josefa je již odpadlý a částečně odprodán v prvé pozemkové reformě.

Konečně výbory zjistily, že k návrhu poslance Vilíma a druhů (tisk 433) připojila se celá česká Národní fronta.

V Praze dne 2. července 1947.

Za zemědělský výbor:

Smejkal v. r.,
předseda.

Sedlák v. r.,
zpravodaj.

Za právní výbor:

Dr. Gregor v. r.,
předseda.

Dr. Bartuška v. r.,
zpravodaj.

Za průmyslový výbor:

Ing. Janáček v. r.,
předseda.

Plojhar v. r.,
zpravodaj.

Za rozpočtový výbor:

Komzala v. r.,
místopředseda

Dr. Neumann v. r.,
zpravodaj.

Zákon

ze dne.....1947

o převodu vlastnictví majetku hlubocké větve Schwarzenbergů na zemi Českou.

Ústavodárné Národní shromáždění republiky Československé usneslo se na tomto zákoně:

§ 1.

(1) Vlastnictví majetku rodu Schwarzenbergů, větve t. zv. primogenitury na Hluboké n. Vlt., pokud se tento nachází v Československé republice, přechází v rozsahu stanoveném v odstavce 2 ze zákona na zemi Českou.

(2) Majetkem podle odstavce 1 rozumí se nemovitý majetek zemědělský, lesní, rybníční, průmyslový, obchodní a živnostenský, zapsaný knihovně na Josefa Adolfa knížete ze Schwarzenbergů, Jana knížete ze Schwarzenberga, v to počítaje všechny budovy a zámky s jejich zařízením se všemi právy a závazky, dále živý i mrtvý inventář se zásobami a konečně veškeren provozní kapitál.

(3) Pro posouzení, které majetkové části přecházejí podle odstavců 1 a 2 na zemi Českou, jest rozhodným stav ke dni 9. května 1945. Předmětem převodu nejsou nemovitosti nabyté osobami třetími podle zákona ze dne 16. dubna 1919, č. 215 Sb. z. a n. o zabrání velkého majetku pozemkového a předpisů jej měnících nebo doplňujících. Zábor podle tohoto zákona k předmětům v odstavcích 1 a 2 uvedeným, pokud nebyly dosud převedeny na osoby třetí, se ruší.

(4) Změny, provedené v majetku nebo jeho částech po 9. květnu 1945 jsou neplatné, byla-li zemským národním výborem v Praze proti nim nejpozději do šesti měsíců ode dne účinnosti tohoto zákona vzneseny námitky.

§ 2.

(1) Majetek v § 1 uvedený bude spravován jako celek podle směrnic zemského národního výboru v Praze.

(2) Ve lhůtě 3 měsíců ode dne počátku účinnosti tohoto zákona určí ministerstvo zemědělství a zemský národní výbor v Praze dohodu, které části zemědělské půdy jichž není k hospodářskému celku zapotřebí a v jaké výměře budou přiděleny oprávněným uchazečům podle zásad dekretu presidenta republiky ze dne 21. června 1945, č. 12 Sb. z. a n. o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci. Podle zásady těchto dekretů bude naloženo s lesní plochou, pokud tvoří osamělé lesní celky menší než 100 ha. Ve sporných případech rozhoduje vláda.

(3) Země Česká jest povinna pečovati o historické památky, jichž vlastnictví nabyla na základě tohoto zákona.

§ 3.

(1) Zaměstnancům na majetku v § 1 jmenovaném, zůstávají zachovány jejich služební a pracovní smlouvy se všemi nároky nabytými podle dosavadních, pro ně platných služebních předpisů.

(2) Veškerá zařízení v prospěch zaměstnanců, jako nadace, fondy a pod, přebírá země Česká a spravuje a dotuje je dosavadním způsobem z dosavadních zdrojů ve prospěch převzatých zaměstnanců, jakož i osob, požívajících starobní, nemocenské, sirotčí nebo jiné důchody.

(3) Povinnost poskytovat z prostředků, plynoucích z hospodaření na majetku v § 1 jmenovaném starobní, nemocenské, vdovské, sirotčí a jiné důchody, přechází dnem účinnosti tohoto zákona na zemi Českou.

(4) Reálné patronáty, jak jsou spojeny s nemovitostmi, jakož i dobrovolná plnění, zůstávají ve svém obsahu a rozsahu nedotčena.

§ 4.

Vklad vlastnického práva, jakož i veškerých jiných práv, podle ustanovení § 1 ve prospěch země České provedou soudy nebo úřady, u nichž se vedou veřejné zápisy o nemovitém majetku nebo jiných právech na žádost zemského národního výboru v Praze.

§ 5.

(1) Majetek přechází do vlastnictví země České bez náhrady dosavadním vlastníkům.

(2) Dosavadním vlastníkům jmenovaným v § 1, odst. 2 poskytne země Česká zaopatřovací důchod ve výši, kterou určí vláda.

§ 6.

(1) Majetek tvoří samostatnou jednotku po stránce právní, hospodářské a účetní, spravovanou představenstvem.

(2) Představenstvo se skládá ze 16 členů, z nichž jmenuje jednu čtvrtinu ministr vnitra, zemědělství a průmyslu, dvě čtvrtiny zemský národní výbor v Praze, a to čtyři z jihočeské oblasti; jednu čtvrtinu volí zaměstnanci na převedených statcích a podnicích. Za každého člena je jmenován nebo bolen náhradník. Funkční období je tříleté.

(3) V čele představenstva je zemědělský referent zemského národního výboru v Praze. Představenstvo volí ze svého středu dva náměstky na funkční období tři let. Jeden z náměstků je vždy z řad zaměstnanců. Představenstvo je způsobilé se usnášeti za přítomnosti aspoň poloviny svých členů a usnáší se prostou většinou hlasů.

(4) Směrnice o pravomoci a odpovědnosti jednotlivých orgánů vydá zemský národní výbor v Praze.

§ 7.

Veškerá jednání a úkony k provedení tohoto zákona jsou osvobozeny od daní, dávek a poplatků. Převedené vlastnictví se zproštuje daně z vystěhování.

§ 8.

Tento zákon nabývá účinnosti dnem vyhlášení; provedou jej všichni členové vlády.

(zdroj: *Parlament České republiky. Digitální repositář: Ústavodárni NS RČS 1946-1948, tisk 723* [online]. 2001 [cit. 2009-02-12]. Dostupný z WWW: http://www.psp.cz/eknih/1946uns/tisky/T0723_00.htm)

Příloha č. 7: Výměr Okresního národního výboru v Českých Budějovicích ze dne 12. února 1948 konstatující zrušení konfiskace dle dekretu č.12 (s adresou dr. Adolfa Schwarzenberga)

OKRESNÍ NÁRODNÍ VÝBOR
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
Tel. 10 - 1300 - 1308

Ces. Budějovice, dne 12. února 1948.

C. j. XII-2029/48-I.
V odpovědi uvedte vždy číslo jednací

Pan
JUDr. Jan Adamec,
přednosta schwarzenberské ústř. správy
v Českých Budějovicích, Jeronýmova 1.

V ý m ě r .

Okresní národní výbor v Čes. Budějovicích konfiskoval konfiskační vyhláškou č. j. 05 ze dne 4. X. 1945 zemědělský majetek Dra. Adolfa Schwarzenberga v Hluboké n/Vlt., t. č. New York, Brownsville Vermont USA podle ustanovení § 1, odst. 1, lit. a, ježto jej považovala za osobu německé národnosti.
Rada okresního národního výboru v Čes. Budějovicích usnesením ze dne 30. I. 1948 konfiskaci zemědělského majetku Dra. Adolfa Schwarzenberga v Hluboké n/Vlt. vyslovenou shora cit. vyhláškou zrušila.

D ů v o d y :

Podle zákona ze dne 10. VIII. 1947 č. j. 143 Sb. přechází veškerý majetek Dra. Adolfa Schwarzenberga do vlastnictví a správy země České. Tento celek, k němuž patří i všechny majetek zápsaný v pozemkových knihách na jména právních předchůdců shora uvedeného majitele /jako na př. na jméno Jana Schwarzenberga a pod/ nepodléhal nikdy a nepodléhá žádnému konfiskačnímu řízení a národní správa zavedená na tuto majetkovou podstatu byla zřízena pouze z důvodů nepřítomnosti majitele.
Z tohoto důvodu bylo nutno rozhodnouti, jak shora uvedeno.
Z tohoto výměru lze se odvolati k zemskému národnímu výboru v Praze; odvolání jest podati do 15 dnů, počínaje dnem po doručení u okresního národního výboru v Čes. Budějovicích.

Referent ONV:
K ö r n e r v. r.

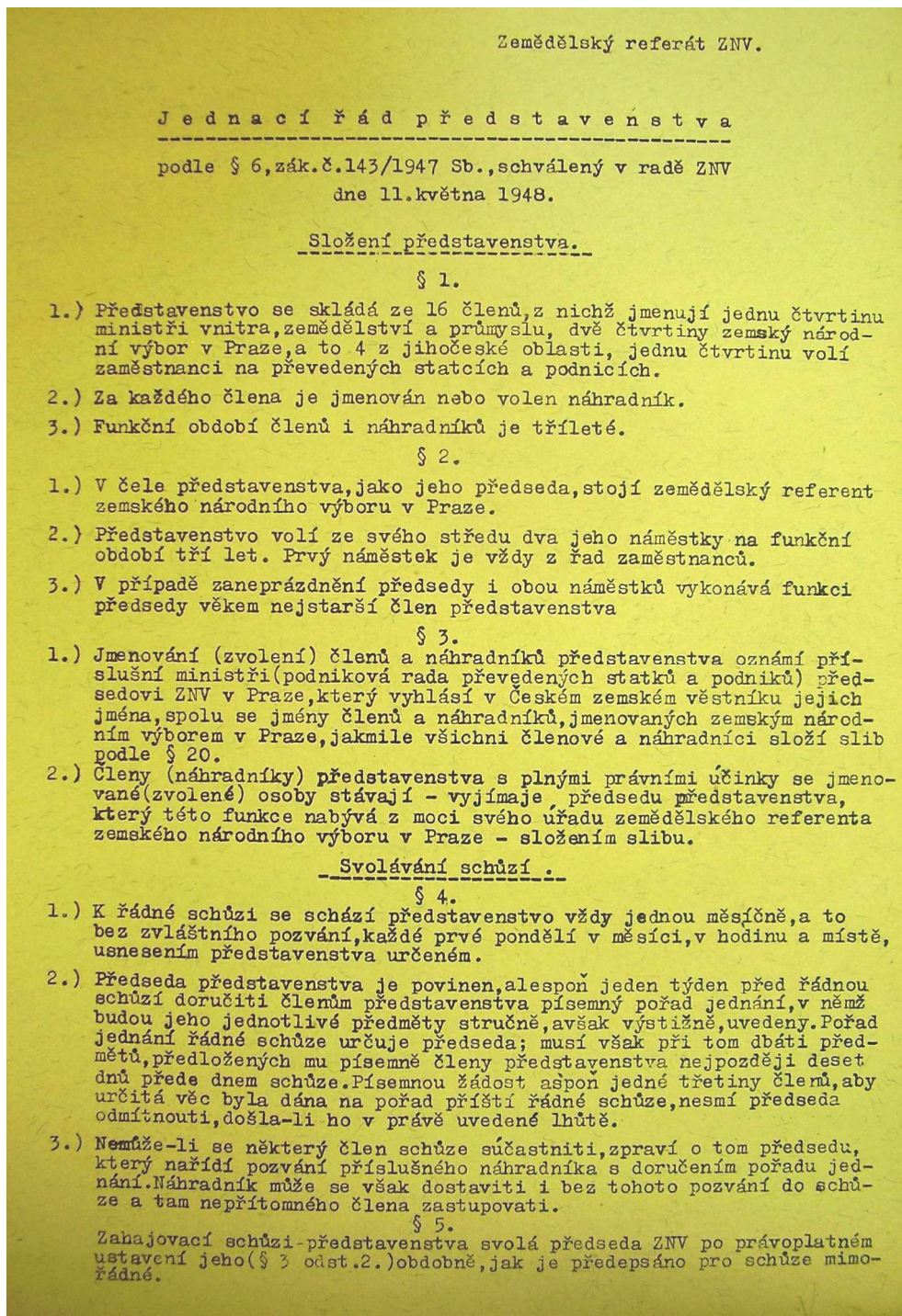
Za správnost:
Kárník

4

(zdroj: Státní oblastní archiv Třeboň, pobočka Český Krumlov; fond *Ústřední správa schwarzenberského majetku 1903-1950*)

Příloha č. 8: Úvodní list z Jednacího řádu Představenstva zemského, dř.
schwarzenberského majetku

(zdroj: Státní oblastní archiv Třeboň, pobočka Český Krumlov; fond *Ústřední správa schwarzenberského majetku 1903-1950*)

Příloha č.9: Dotaz podnikového ředitelství představenstvu, jak má být označován ve smlouvách a jiných listinách vlastníků bývalého schwarzenberského majetku, 9. leden 1949

26

**Podnikové ředitelství zemského dříve schwarzenberského majetku
České Budějovice**

Čís.: 669/1
v odpovědi státnímu.

Čes. Budějovice, 6. ledna 1949.
Jaromírova 1.
Telefon čís. 314, 354, 953.

Předmět:
Býv. schwarzenberský majetek,
vyhotovení listin.

Přil.: -

K tamn. čís.: -

Představenstvo zemského,
dř. schwarzenberského majetku

v Praze XVI.,
Zborovská 11, III. p., dv. 474.

Prosíme o zjištění u příslušného oddělení zemského národního výboru příp. u ministerstva vnitra, jak má být označován vlastníky býv. schwarzenberského majetku v trhovjch a nájemních smlouvách a jiných listinách a který orgán bude listiny podepisovati se zřetelem k § 39 zákona č. 280/1948 Sb. o krajském zřízení.

Vyjasnění této otázky je naléhavé, poněvadž je nutno vyhotoviti listiny o různých právních jednáních schválených představenstvem a radou ZNV /trhové a nájemní smlouvy/ a výmazní prohlášení o předkupních právech.

**Podnikové ředitelství
zemského dříve schwarzenberského majetku
České Budějovice.**

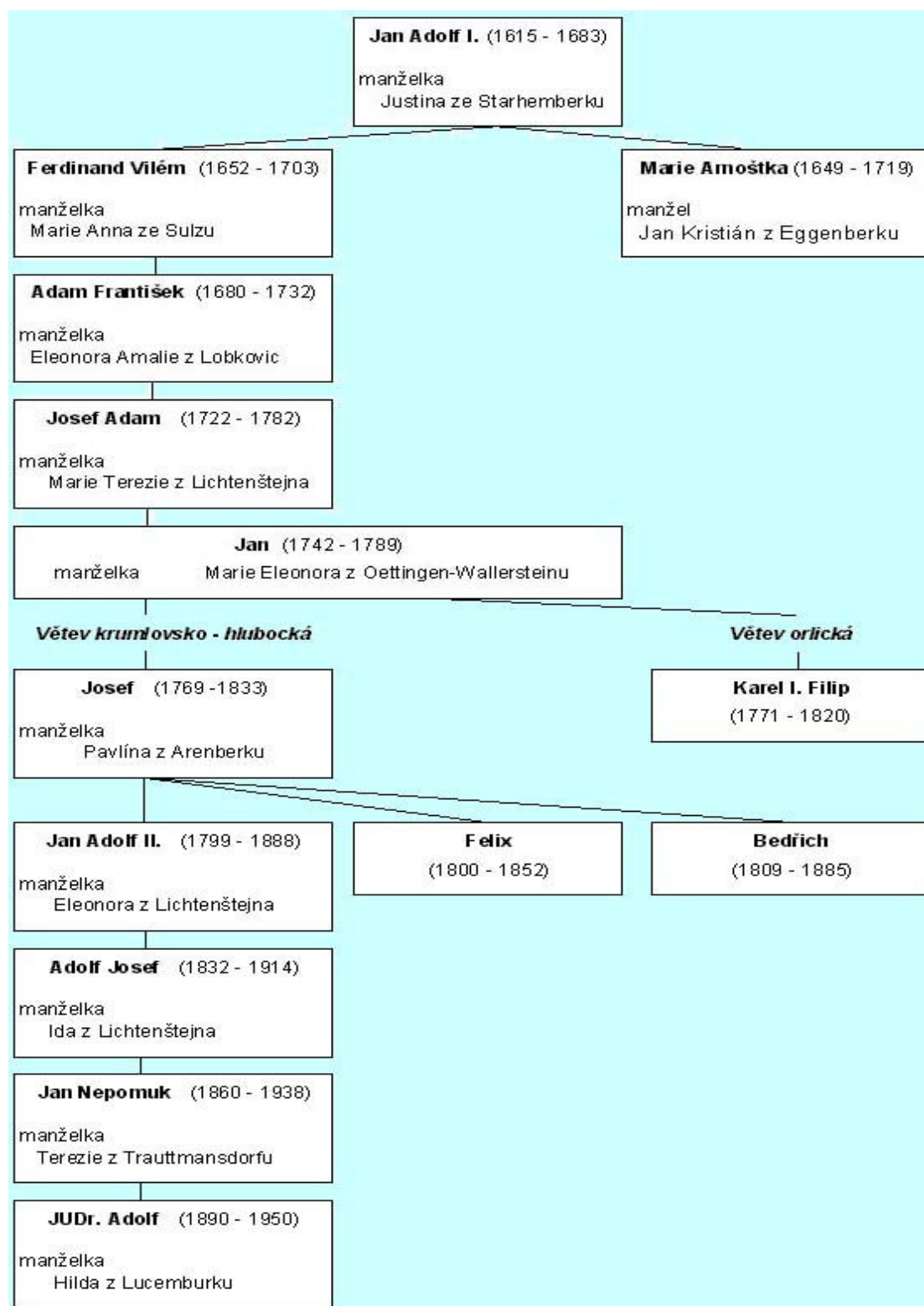
J. Štánek

Představenstvo zemského dř. schwarzenberského majetku	
Číslo dne: 7. 1. 1949	1949
Č. 730/205 - 1948	Přil.: -
Odd. -	

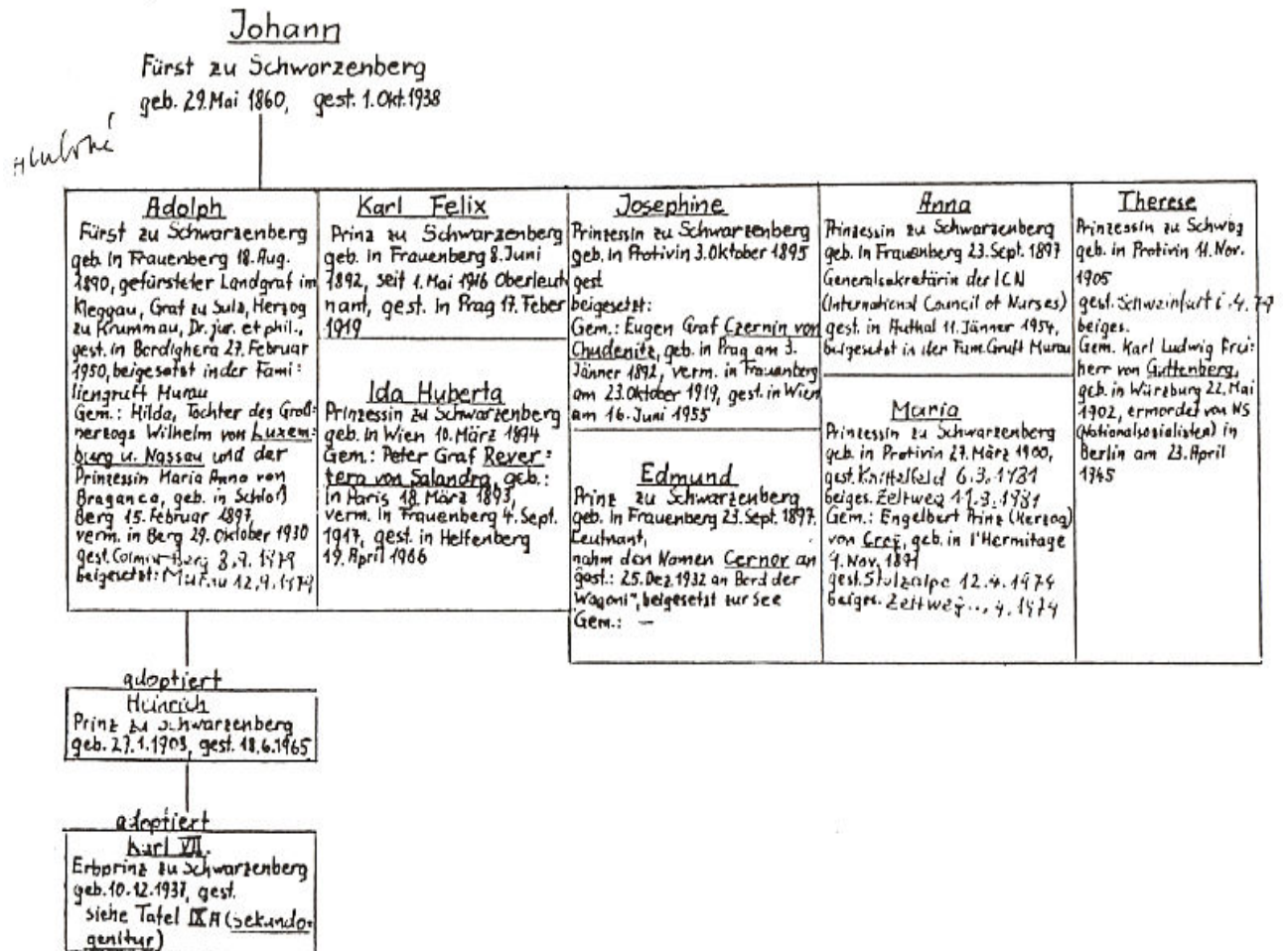
Zemský národní výbor v Praze.	
Došlo dne: 10. 1. 1949	8
Č. -194	Přil.: -
Odd.	

(zdroj: Státní oblastní archiv Třeboň, pobočka Český Krumlov; fond *Ústřední správa schwarzenberského majetku 1903-1950*)

Příloha č. 10A: Zjednodušený rodokmen rodu Schwarzenbergů od 17. století

(zdroj: *Město Český Krumlov: Schwarzenberkové* [online]. 2006 [cit. 2009-05-10]. Dostupný z WWW: http://www.ckrumlov.info/docs/cz/mesto_histor_schwar.xml)

Příloha č. 10B: Zjednodušený rodokmen primogenitury ve 20. století
(s vyznačenou adopcí Jindřichovou a pak Karlovou)

(zdroj: Kohoutí Kříž: Příloha - K. Schwarzenberg [online]. Jihočeská vědecká knihovna, 2001-2009 [cit. 2009-05-10]. Dostupný z WWW: <http://www.kohoutikriz.org/priloha/schwkw.php>)